

84(2р=Балр)

М 157

С 65 35

САФАР
МАКИТОВ

ШАУДАН

Лазарик
4058

E [E. 1914]
PM 157

C. Manning

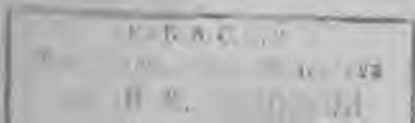
И
Сарар Макитов

ШАУДАН

НАЗМУЛА

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР
КИТАБ БАСМАСЫ
НАЛЬЧИК 1958

КЮЗ-АРТЫ

Тахталадан жыядыла сабийле
Кюз артында быхы, турма, хобуста,
Машоклагъа къуядыла сабийле,
Ойнай, кюле, бири-бирин къозута.

Кёб жыйдыла тахталадан сабийле
Кюз артында сохан бла гёлендир,
Харбыз, хууан, къудорула жыйдыла,
Алагъа да къошулуб кёб чюгюндюр.

1934

ТАУЛАДА КЮН

Алтын таякъларын
Узун-узун жибере,
Кюн тау артында төгюлед,
Колхоз кьойчу да
Салкын талада,
Эркин-эркин жырлай, кёрюед.
Тауладан ургъан
Женгил жел
Хычыуун тийед,
Жангы кюн жарытыб тургъан
Малкъар тауладан
Кремльге колхоз кьойчу саламын ийед

1936

БОРЧЛУМА ЖУРТУМА

Борчлума мен
Кюнюмде, кечемде,
Борчлума мен
Ишимде, кюнюмде.

Журтуму кючлерге,
Къурч этерге,
Журтуму жауларыш
Гунч этерге.

Мени кеш журтум
Есед, кенгеред,
Уллу умутума
Журтум жол беред.

Журтум бла мен
Атларгъа алгъа,

Жангы жашауну
Насыблы салгъа.

Борчлума мен
Журтуму сакъларгъа,
Айга нийети
Кирси къабларгъа!

***

ОКТАБРЬ

Уруш боран, ач бёрюча,
Удугъанда,
Къан ырхыла
Гагыланы жуугъанында,
Урунган халкъ
Эркиликге тургъанында —
Туугъан эди
Октябрь!
Дертли къолла жаугъа тобла
Бургъанда,
Къылыч алыб жан сермешу
Болгъанда,
Эркиликге тиширыу да
Тургъанда —
Туугъан эди
Октябрь!
Азияны кенг, къум
Бзенлеринде,

Малкъарны къарангы
Гёзенлеринде,
Северни да кыямалыкъ
Тюзлеринде
Адам улу эркинликге
Жол салгъанда,
Жер шарны да титиретиб
Башлагъанда, —
Туугъан эди
Октябрь!
Арктиканы бокъур-бокъур
Бузларында,
Акъ айыула тоб тауушдан
Улугъанда,
Кавказны да бугъоуланган
Къызлары да,
Жюрек кериб, эркин-эркин
Солугъанда —
Туугъан эди
Октябрь!
Туугъан эди:
«—Мамырлыкъ!» — деб
Бизни октябрь,
Капиталгъа ёлюр шартла
Айланганда,
Урунганга насыблы кюн
Сайланганда, зулмучула
Бойун соза

с ойлани анда.

Дюн-дюплюкте

Бир халкъгъа да къууанчха

Жер-жерледен ётдю,

Узакълагъа жетди,

Кёб халкъланы юятды да,

Эркин этди.

1938

АКЪСАКЪ ТЕМИРЧИ

Темирчини кѣзлери
Керюкге къарайд. . .
Темирчини сѣзлери
Жюрекге жарайд.

Аны хар айтхан сѣзю
Халкъ бла турад,
Назму болуб, хар элде
Жарыкъ жырланад.

Акъсакъ Қязим темирчи
Къыздырад туюед,
Аны сѣзю да алай
Къызады, бишед.

Хар бир сѣзюн ол кебге
Салады, урад,
Сыйпаб, сылаб керегича
Алай чыгъарад.

Гюрбежиде темир ишлеб
Ол элге къарайд,
Кючлю назмуларыи тизиб,
Халкына жарайд.

1940

МУДАХ БОЛМА

(Айырылыу)

Къыйын кюн мудах болма, къысыр
къаяча бек бол.

Давид Гурамишвили

Адамны жашауунда
Лз тюрлю затла болмайд,
Мудах болма, ахшы жаш,
Кыыл элек суудан толмайд.

Жашау, тау сууу кибик,
Ашыгыб, чабыб барад,
Ахшы муратынг сени, —
Мени кибик аллынгад.

Алгышыбыз биргеди
Къууанчлы тюбешейик!
Жерибизге жау киргенд,
Биз уруш этишейик!

Биз бир сютню ичгенбиз,
Бир билекли болайыкъ,
Бир бушууну кѣргенбиз,
Бир жол бла барайыкъ.

Абзырама, ахшы жаш,
Неге ушагъанды ол
Къыйын кюн мудах болма,
Къысыр къаяча бек бол!

Сюйген суймеген да бард,
Хомухлукъгъа бой берме,
Лузунг къандан толса да,
Душманынга сездирме!

Къыйын кюн къара кийме,
Бютюн да эс жыя тур,
Сууча келген кѣз жашны
Кюлкю бла тыя тур.

Бѣркюнгю сен бийик кий,
Бушуу кюнде киши бол,
Абзырамай, абчымай,
Бютюн да бек кючлю бол.

Хайт де, тенгим, жигит жаш,
Ахшы муратладан тол,
Къыйын кюн мудах болма,
Къысыр къаяча бек бол!

1942

ЖИГИТ ТАУЛУЛА

*Дивизияны комиссары
Селяев Махтиге*

(115 атлы дивизияны
сатырларында урушха
кыатышхан малкърлы
жашланы юсюнден жыр)

Дон ёзенинде, боран келгенча,
Атлы аскер келед урушха,
Жамычылары бирча жел эте,
Жетдиле Дондан чыгышха.

Аскерни аллында машинада
Махти барады кычыра,
Ол, жан-жанында къараб, кёреди:
Атла, жашлада жыгъыла.

Арсланла кибик уруш этелле
Жигит таулула кыадалыб,
Мурдар фашистле сойланадыла
Кёзлери кёкге аралыб.

Таулу тулпарла уруш этелле,
Бичакъ ойната, кычыра,
Сахеник атла тюзге кетелле
Ёлген жашладан ычхына.

Тачанкала букъулаб баралла,
Дауурдан кыра, тыхырдай,
Пулемётла тохтамай аталла,
Буз жаугъан кибик, чыкырмай.

Ростов тюзледе уруш барад,
Жаханым отча кёрюнед,
Фашистлени къаб къара къаулары,
Халал жериме тёгюлед.

Ой зауаллыла, таулу жигитле
Пелнуанлача сермешген,
Сизни киши озмаз тириликде,
Жаугъа къаяча демлешген.

Уллу Дон сууу бокъланыб келед
Ырхы кибик тау башладан.
Ким хапар берир тау эллерине
Былайда ёлген жашладан.

Малкъар эллени кёб ахшы жашы
Ол урушда ёлюб кетдиле,
Малкъар халкъны насыбы ючюннге
Кеси жанларын бердиле.

Бир башха болмай жер тебгенича.
Бомбала кёкден тюшелле,
Таулу аскерни атлары тюзде,
Иесиз кьалыб, кишнейле.

Махти жигит комиссар болуучед
Ол арслан кибик жол салгъанд,
Къабарты-Малкъар атлы аскерни
Махти алларында баргъанд.

Жыйылгъан жерде мудах болмагъыз,
Ол жашланы эсге тюшюре,
Мен да бу жырны кючден жырлайма
Къыйын ахтына, кючсуне.

1942

ЧИРИК КЕЛ

Сууугъа тюшген таш къармайды
Эски таулу жырдан.

Эски дертим жолоучу этди мени,
Сюймей келдим бери къатынга сени.

Мудах болуб сюйелдим мен жагъангда
Жаз башы жабалакъ жауа тургъанда.

Къалай шошса сен тынгылаб тауушсуз,
Тилсиз кирик сёз билмеген ауузсуз.

Бирси кёлле чайкъалалла сёлешгенча
Адамлагъа къууанч тигим юлешгенча.

Сен'а тилсиз, сен'а тюбсюз, къарамынг —
Таула ичинде, бугъа кёзча къарангы.

Малкъар жерни ариуундан биресе
Таулуланы сюйген чирик кёлюсе.

Хар бир таулу жюрегинден къууанад,
Келген, кетген да санга бек сукъланад.

С. Махитов

17

К. - В. А. С. С. Р.

М. К. →

196

Сени атынг узакълада айтылад,
Төгерегинг къууат бериб тартылад.

Узакъ жерден жолоучула келелле,
Тамашалыкъ чырайынгы кѳрелле. . .

Кѳб зорлукъгъа шагъатса бу жерледе,
Кѳб артыкъдыкъ этилгенд чегетледе.

Сени жауунг — мени жауумд — палатла.
Ала Азретни санга атдыла.

Сууса, суугъа жокъду бир шарайыбым,
Санга не да дертим, не да айыбым.

Ёмюрлюк къабыр болдунг Азретге,
Табигъат этген къабырса Поэтге.

Сын болгъанды Азретге чирик кѳл,
Азретни тансыкълагъан бери кел!

1911

АТАМ

(«Таулу партизанла»
деген поэманы юзюгис)

Аллай жигитле болалла
Жомакъда, таурухда айтылгъан,
Аллай жигитле болалла
Сейир жырлары жырланган.

Сени юсюнгден таурухла,
Жомакъла да айтылмады,
Сени юсюнгден назму да,
Жангыз жыр да жазылмады.

Хар заманда халкъынг ючюн
Кюрешиб, жашаб келгененг,
Халкъынг ючюн жан аямай,
Къыйын кюнде жан бергененг.

Фашист итлери таулагъа
Туман киргенча киргенде,

Ант этген эдинг артларын
Юзерге ол кыйын кюнде...

Насыб берген Совет власть
Келгенинде, кьуралгъанда,
Эркинлик ючюн Граждан
Урушу башланганында.

Жарлылагъа жангы жашау
Ленин бериб башлагъанда,
Шкок алыб, атха миндинг,
Сен урушлада кюрешдинг.

Байла, бийле да кетдиле,
Жангы жашау да башланды,
Къарангы таулу элдеде
Ленини чирагъы жанды.

Заман озду, заман кетди,
Уруш ачылды жангыдан.
Таулу партизанларыны
Чыкыгъан эдинг алларында.

Уруш барад Зырдагъытда,
Гуман кече кюнча жарыйд,
Партизанга бу заманда
Жулдуз жарыгъы да асыууд.

Бир заманда шкок кьолунгдан
Тюшдю, сен жерге жыгъылдың,
Андан ары сёлешалмай,
Кёзлеринги акъырын кьысдың.

Къатындагъы кичи жашынг
Жиламукълары тёгюле,
Сени шкогунгу алыб,
Дерт жетдирди фашистлеге,
Ол ёлюм берди кёбюне...

... Кешене ишлерме санга,
Мен акъ мияла ташындан,
Атынгы анга жазарма
Накъутдан бла налмасдан.

Сынташ салырма мен санга,
Юсюн назмудан толтуруб,
Окъугъанла жиляр кибик,
Аны къатында олтуруб...

МЕНИ ЖЫРЫМ

Мен жырлайма жырыммы
Эштелле суйюб, аны;
Биреу айтды: жырла-жырла
Чыбчыкъ кибик зынгырда,
Къайсы эсе да унамады:
— Жыр макъамы сирийнады.
Дагъыда биреу къошду:
— Сирийна не? Сирийна бошду,
Къобуз кибик жырласын,
Халкъ жыйылыб тынгыласын.
Сау болугъуз ыразыма сёзюгюзге
Эжиу, макъам берилгенди кесибизге.
Алай мени ауазым башхача
Макъамымда башхады,
Мен тюшюндюм, алай эсе
Мени къууанчым андады.

*Фрунзе,
1946*

КЪАМИЛ

Саугъагъа берилген
Къамил аякъны
Къолумда тутуучем
Суратла ишленген
Алтын жаякълы.

Къамил аягъым
Тюнене сынды
Ол сыннганына
Жюрегим жарсыды
Къайгъылы болду.

Тансыкълаб бир-бири
Къамилни алыучек,
Бушто этиб ичине
Ышара, кюле
Биргелей ашаучек.

Алгындан татыусуз
Болду энди ашыбыз, -
Эки аякыдады,
Тузсуз, мыстысыз
Кёрюнед хантыбыз.

1946

ХАБИБ

Хабиб, Хабиб тансыкъ болдум
Туугъан кеси жериме,
Ол заманда жүрек толуб
Тюшдюнг мени эсеме.

Жашауну айланч жолларында
Абынмаз, сюрюнмезча,
Кёл бере, таукел этдире,
Кёзбаусуз сёз жетдире.

Къарындашлача ёсдюк бирге.
«Къартла бла баш ашагъан
Жашла бла кака ашагъан» —
Сени кибикле болурла.

Халал жүрек, огъурлула
Тенгелеге бирча ишаргъан —
Хар заманда жарыкъ кёллю,
Барынада сабыр ёнлю.

Ғийнишлисе ахшы сезге,
Узакъ тенгим — этсе бизге,
Қъачан болса да, хариб,
Барлыкъбыз бир жолда Хабиб!

*Фрунзе шахары,
1946 жыл, Октябрь.*

* * *

Сабийлик, сабийлик
Зауукъ заманла,
Къайгъыны билмеген
Жарыкъ балала.

Жашау къайгъысы
Аладан кериди,
Ойнагъан, кюлген
Сабийге тѳреди.

Къыйынлыкъ болса да
Сабийге не андан,
Жалан да айырылмай
Турсун анадан.

Ач болмай, токъ болса,
Неди анга кереги,
Бюгюн да киерем
Сабийле кѳлегин.

1948

ЕТЮРЮКДЕН ТЮБЮ ЖОКЪ

Етюрюкню бир айтыр,
Етюрюкню эки айтыр,
Унутуб ол айтханын
Дагъыда къайтарыр.

Артда уа кеси сѣзюне,
Керти сунуб, ийнаныб,
Къараб сени кѣзюнге,
Етюрюк айтыб айланыр.

Андан айтадыла анга:
Етюрюкден тюбю жокъ,
Етюрюк бла чыгъад танга
Алдаууну чеги жокъ.

Аны ючюн намысы жокъ,
Тенгле ичинде тенги жокъ,
Къошулмайды адам санга
Ийнанмайд киши анга.

1950

АГЛАРЫГЪЫЗ УНУТУЛМАЗЛА

Граждан урушну жигитлерине.

Атларыгъыз ёмюрде унутулмазла,
Тауулагъа батыр туугъан жигитле!
Ала халкъ эсинде мутхуз болмазла,
Бизни ючюннге жан берген жигитле!

Халкълары ючюн къан тёкген жигитле,
Бизни ючюн къагъанакъ сабийлерин
Ёксюзлейин къоюб кётген жигитле,
Тюзлюк ючюн аямагъан кеслерин.

Тауулагъа насыб жашау келир ючюн
Граждан урушну кюйсюз кюнлеринде
Солуу билмей кечегиз не кюнюгюз,
Бардыгъыз душман окъла тюблеринде.

Къалабекланы Солтан-Хамит — Чегемден,
Жабелланы Мусос — Кёнделенден,

Ностуланы Юсюб жетди Малкъардан —
Таулада кызыл байракъ кѣтюрдюле.

Асаиланы Хажу-Мурат — алларында,
Мусукаланы Ахмат биргелерине —
Таудуланы тиздиде ызларында,
Леничи жолну алагъа кѣргюзтдюле.

Таудуланы керти шуйоуу Киров
Солтан-Хамитни ѳз тенге алгъан эд.
Солтан-Хамит сен ѳлгенинде, — Киров
Къарындашынгча, кѣзлеринги жумгъан эд.

Халкъ кыызгъанмаз сизге ата жүрекден
Ёмюрде оюлмаз сынла салыргъа,
Сизни адамлыгыгызыны юсюнден
Унутулмаз жырла, таурухла жазаргъа.

Атларыгъыз ѳмюрде унутулмазла,
Тауулагъа батыр туугъан жигитле!
Ала халкъ эсинде мутхуз болмазла,
Тюзлюк ючюннге жан берген жигитле!

1954

АНА

Ана деген — татлы сѣздю,
Магъанасы уллуд аны,
Халал жүрек, халал кѣздю,
Жалан бауурду къарамы.

Ол сууукъ кыш кечеледе
Бешикни бир тебретгени,
Багъасын тутад ёмюрде
Сен анга берген хурметни.

Ана кыйын бир заманда
Не кыйытмаз, не да озмаз,
Баласына берген кючге
Жетер жерде бир зат болмаз.

Анасындан ичген сютю
Жашау береди балагъа,
Анасындан эштген сѣзю
Къууанч береди балагъа.

Арт кѡабынын сабийине
Берген огъурлу апала,
Ананы ыразы этмеген —
Харамдыла — ол балала.

1954

УРУШНУ АТЫ КЪУРУСУН

Урушну аты къурусун,
Таулула урушну суймейле,
Урушну аты огъурсузд,
Таулула тынчлыкъ излейле.
    Урушда аз ачымагъан
    Бир таулу юйюр табылмаз,
    Уруш кюнде жиламагъан
    Бир таулу сабин да болмаз.
Уруш жылда сарнамагъан
Таулу ана да табылмаз,
Ёксюз бала айнымагъан
Юй эшиги да ачылмаз.
    Урушну аты къурусун,
    Таулула урушну суймейле.
    Урушну аты огъурсузд,
    Таулула тынчлыкъ излейле!

1955

ТЕНГИМЕ

«Чыбыкълыкъда бюгюлмесе,
Къазыкълыкъда бюгюлмез»,
Сабийликде юйретмесенг,
Уллу болса тюзелмез.

Ахшы тенгим айыб этме,
Жашынг ёсед аман кылыкъ.
Чыкъмагъаед бир заманда
Андан айыб, андан сылыкъ!

Ассыры бек эркелетсенг,
Айныса башынга минер,
Мардасындан сен ётдюрсенг,
Болмаз ёткюр, болмаз жигер.

«Чыбыкълыкъда бюгюлмесе,
Къазыкълыкъда бюгюлмез»,
Сабийликде юйретмесенг,
Уллу болса тюзелмез!

1955

САБИИЛИГИМ

Сабийлик! Унутмам аны
Мант кѡза. чурко кѡза,
Жашланы ызындан тизиб,
Ойнаучубуз бахчалада.

Эсимдеди: жилай-жилай,
Кѡз башымда догѡрам бла
Юйге кѡайытыб келиучюм,
Эки кѡолум сууукъ бола.

Анам манга кѡайгъы этиб,
Аллыма чыкѡгъаны мени,
Жиламуку жугѡу бѡтими
Алботасы бла сюртгени...

Эсимдеди кѡая ыранда
Кѡарылгѡач юя бузгѡаным,
Кѡушланы, кѡарылгѡачланы
Жумуртхаларын жыйгѡаным.

Атам да алай болуучед —
Сабийледен суйгеним жокъ,
Сабийлени къатларында
Жюрегим — тынч, жюрегим-токъ.

Таза акъыллы, таза жүрек,
Жарыкъ бетли къарылгъачла.
Гинасууча, тюз нийетли,
Жаб-жарыкъ жанган чиракъла.

Сабийликде биз билген: жаз —
Бокгабар бла гулоч,
Къыш болса — саржеле бла
Тёш башындан эншге уч.

Бюгюн'а таулу сабийле
Башха ойунла ойнайла,
Бюгюн таулу сабийчикле
Башха жырланы жырлайла.

Къолундагъы самолёту
Кюмюш кибиж жылтырайд,
Ол кёкню къаралдисинде
Илячинча кълтырайд.

1955

УСТАЗЫБЫЗГЪА

Шахмурзиев Саидге.

Бек алгъа бизге харф айтхан
Сен болдунг,
Бек алгъа китаб ачхан да
Сен болдунг.

Таулулагъа жазыу чыгъаргъан
Сен болдунг,
Къагъытда таулу сёзю жазгъан
Сен болдунг.

Акъ бухарча чал башынг,
Ёмюрюнг узакъ болсун!
Барыбызны окъутханса,
Ёмюрюнг узакъ болсун!

Къыйынынг зыраф кетмегенд,
Эсибиздесе, Саид,
Бир окъуучунг мудах этмегенд. --
Унутмабыз, Саид!

Бюгюн да эсге тюшюрюб,
Къууанабыз, Саид,
Сен окъутуучу кюнлени
Унутмабыз, Саид!

Эгиз къарындашынг Масхутну
Къолун тутуб,
Хапар айтыучуек анга,
Аны сен сунуб.

Башынг чал болса да сени,
Жюрегинг жашды,
Этда тирилигинг—жетген
Жашха ушашды.

Кёзлеринг жылтыраб, этда
Жарыкъ жаналла,
Сени огъурлу къолларынг
Назму жазалла.

Чал болсанг да, къарт туююлсе,
Бизни Шахмурза,
Кёбюбюзню ёсдюргенсе,
Къал артыбызда!

Бетинг жарыкъ, жаш ауазынг
Булбулча жырлайд,
Ленинни ордени
Ёшюнюнгде жылтырайд.

1955

МАЛКЪАР

Мени уллу къралым
Сюйеме сени,
Сени хар атламынги
Хар жарыкъ кюнiongю
Хар салкъын кеченги.
Бютюн да бек сюйеме
Туугъан жерими —
Тау эллени —

Малкъар сени!

Сени къаялы тауларынгы,
Сени сууукъ сууларынгы,
Сени субаи агъачынги,
Ташынги ырбынынги.
Айыб болмаз, кесини
Халкъын айырыб сюйген,
Аны айныуун, жашнауун
Къууанчлы жолда кёрген.
Аны къартларын, жашларын,

Эгечлерин, къардашларын
Насыблы болурларын —
Кесинден да бек суйген.
Мен узакъгъа кетиб,
Тансыкъ болгъанма
Санга, туугъан Малкъарым!
Мен узакъгъа кетиб,
Кёрмей тургъанма
Сизни, туугъан тауларым!
Малкъар десем,
Игиликге болсун, —
Кёзюме кёрюнед:
Аны таулары, аны суулары
Къая ыранда къарылгъач юялача,
Тапкырлада — жер баш юйлери,
Бирини арбазы, — бирини юй башы.
Къайда айлансам да,
Къайда жүрюсем да
Сенден арну жер кёрмегенме,
Къыйын заманымда
Жюрек жумушакъгъа
Сенича сёз мен сезмегенме.

*Пржевальск,
Май, 1956*

САУ КЪАЛ

Сау къал Фрунзе шахары, сен сау къал!
Къалгъан таулуланы да сен терк жибер,
Унутма бизни — малкъар тенглеринги,
Хар бир таулу да санга «сау болгъун» — дер.
Огъурсузлукъ этмегенсе халкъыма
Къыйын кюнюнде «жууукъ бол» дегенсе,
Ыразыбыз жеринге, адамынга,
Сен да бизни къарындашча кѳргенсе.
Ма биз да «жууукъ бол досубуз!» — дербиз
Къучагъыбызны биз да кенг керирбиз,
Къымыз бла бешбармакъ орунуна
Къонакълагъа гыпы, шишлик берирбиз.
Сау къал сен Къыргъызстан, алгъыш биргед,
Насыб жолда къууанчы тюбешейик!
Халкълагъа шуйохлукъну Ленин бергенд,
Коммунизм юйюнде кѳрюшейик!

*Фрунзе,
1956*

* * *

Узакъ жерде кѣуллукъ этиб
Кѣайытыб келдим элиме,
Чабарыкъ атча жүрегим тебед
Жетгенде туугъан жериме.

Нечик ариуд тау башында
Бузла—кюмюш жылтырай,
Келедиле таулу жашла
Ойнай, кюле жыр—жырлай
«Тойгъан жерден, --- туугъан жер,
Сѣз барды, татлыд деб,
Экисини башхалыгъы
Жайау бла атлыд деб.

Тансыкълайма элимми:
Жолун, сууун. кѣпюрюн,
Акъ кѣанжал баш школун,
Чегетин бла кюнлюмюн.

1956

1957 жыл

Огъурлу, жыл,
Насыблы жыл,
Къууанчлы жыл,
Халкъым аллына
Баргъан жыл.
Мен туугъанлы
Жашауумда
Быллай жыл
Болмагъанды.
Ашауумда
Таулу гыржын
Аллай татлы,

Аллай жылыу
Алмагъанды.
Муратыбыз
Бир заманда
Бу жылдача
Толмагъанды.
Халкъла ичинде
Бет жарыкълы
Болгъанбыз,
Ёлгенибиз
Сау болгъанча
Къууанганбыз.

1957

ЛЕНИН

Таулу жашагъанды ёмюрюнде,
Къыйынлыкъ кёрюб таулада,
Тарлыкъ сынаб, зорлукъ жетгенлей
Къарангы такъыр баулада.

Аны дуньясы кетиб болгъанды
Ачлыкъда, жалангачлыкъда,
Таулу уйала онгмагъандыла
Аурууладан, тонауладан.

Таулуну къурум отжагъасы да
Къарангы болгъанд, къабырча
Къонакъ келгенде аш къангасында
Къатыгъы болмай къабарча.

Кийген кийими териден болгъанд
Мылы топракъ — тёшеги,
Таулу байлыкъгъа санаб тургъанд
Болса арбазында эшеги.

Кек да кюкюреб, жер да титиреб,
Бизге жаб жарыкъ танг атды,
Ленин бла партия жибериб
Жылы кюн тийди, жарытды.

Не узакъдан да Ленин кѳргенди
Таулу малчыны къадарын,
Емюрге саугъа этиб бергенди
Таулугъа жашау мадарын.

Танг аласында жарыкъ жылтырай
Тауда чолпан кѳрюнеди,
Бизге алдагъы келлик кюнлени
Ленин туура кѳргюзтгенди.

Юйсюз факъырланы юйлю этиб
Адам этиб ёксюзлени,
Бар жарлылагъа жашау бергенди
Жарытыб таулу юйлени.

Ленин! Алгъа узатылгъан къолунг,
Насыбха жолну кѳргюзтед.
Сени партиянг жигер халкъыммы
Къууанчдан къууанчха элтед.

Таулу халкъым ёмюрюнде туруп
Сени атынгы айтханлай,
Душманланы дайым уруп
Атынг бла къаргъанганлай.

Сёзюм тамамлыкъ этмейд, жетмейди
Толу салыргъа назмугъа,
Тийиншли сёз мен табалмайма
Сени юсюнгден жазаргъа.

Хунерлигим жеталмайд, къарыусузд
АлаMAT назму этерге,
Усталыгъым жетмейин турама
Санга ахшы жыр кётюрге.

Кертилле къарт Саидни сёзлери
«Тенгизлени шакъы этиб алса да
Агъачла да къалам болуб жазса да
Тюзлюгюнгю ким да жазыб бошамаз».

Таулу сабий китабны ачханда
Ол бек алгъа «Ленин» дейди.
Танг атыб таулу чыкъгъанында
Ленинге алгъыш этеди.

1957

ЖАНГЫ ЭЛ

Былымны колхозчуларына

Тау тубюнде ёзенде
Ахлуларым—таулула
Эл салалла —

жангы эл.

Эски Былым, берекет
Тас болмагъанд ахлула,
Энди ёсед —

жангы эл.

Адам кыйыны зыраф
Кетмейди бюгюн кюнде,
Насыб болсун жангы элде,
Къууанч толсун ҳар юйде!

Эски элге ушамайды
Жангы элни хар ташы,

Ойнай, кюле ишлейдиле
Элни къызы эм жашы.

Юч жолну жаны бла
Жангы юйле тизилдиле.
Къууат киреди тюзге
Адамла тирилдиле.

Тёш башында эски эл
Сюрюлюшюб бир жанлы,
Бели чанчхан къарт кибик,
Кереклича бир саны.

Эски элде, жер баш юй, —
Мылы тартыб, къарангы,
Арауанча къабыргъасы,
Башдан-аякъ — къарамы.

Туурасында жангы элни
Къарт Иммолат суйелед,
Ингир желчик тауладан
Бери салкъын келтиред.

Къарт Иммолат чепкенин
Желпегей этиб келед,
Таудан ургъан желлеге
Кёкюрегин кенг керед.

«Сени ючюн узакъдан
Къайтханма, ур жарлы,

Кел, жууукъ бол, тау желчик.
Сен да кетме бир жанлы!».

Кёбно кёрген таулу къарт
Элге къараб ишарад.
Да ёрге кийиб бёркюн
Мужурагъа таянад.

Ма этни хатеринден
Шорпа ичдик деб сёз барды,
Энди бизге таулада
Хауа тазад, суу балды.

Озгъан кюнле къайытмаз,
Къайытмагъан ол болсун!
Бюгюнгю ишибизни
Тамблагъы иш озсун!

Ётюб кетген жауунну
Жамычы бла къуумабыз,
Берекетли жангы элни
Жарытмайын къоймабыз.

Жангы элни къыйырында
Къошун башлы школу,
Кенг классларында уа
Таулучукъла тоб толу.

Чабакъ суудан чыкъгъанча,
Жерибизден чыкъгъанек,

Совет халкъны жаулары
Бизни кыйнаб, тургъанет.

Партияны тюзлюгю
Келтирди туугъан жерге,
Берекет келтирейик
Хар жангы таулу элге!

Энди бизни жургубуз
Емюрде тозурамаз,
Мурдор ташы, кирпичи
Бир заманда оюлмаз.

Жюрекден алгъышлайма
Мен сизни Быллымчыла,
Къурулушда, хар иште
Болугъуз сиз алчыла!

Къууанч бла жашагъыз
Жангы кюн элигизде,
Келин келсин, жаш туусун
Сизни юйлеригизде!

Быллым,

7 август, 1957

ИШ

Къалай насыбды ишлеген
Къайсын

Иш жаратханд адам улун
Жер юсюнде,
Иш айнытханд адам улун
Ёмюрюнде.
Ишди кюнде да жашауну
Тутуругъу,
Адамны дайым да насыбы,
Зауугъу.
Ишди адамгъа къууанч,
Жашау да берген,
Ишди адам намыс алгъан,
Насыб кёрген.
Ишди сени тёрт санынга
Саулукъ ийген,
Ишди адам жашаууна
Насыб берген.
Бизде барды

Эски нарт сѣз:
«Ишлемеген тишлемез» деб
— Керти шарт сѣз.
Башха туйюлд къаллай иш да
Урунургъа,
Иш не заманда да
Нѣгерди таулугъа.
Ишге уллу, гитче
Демейд таза жүрек,
Кеси аллына атылгъанлай
Толмаз кюрек.
Сени ыразы этерик
Къол, кючюнгдю,
Сени сыйлы этерик
Этген ишингди.
Хар кюн сайын огун жаргъан,
Терек салгъан,
Кюзгю кюн бичен чалгъан,
Гебен, тартхан.
Берекет болур
Ишчи болгъан юйде,
Жылыды хант тишлеучюсю
Толгъан юйде.
Андан барды бизни халкъда
Эски нарт сѣз:
«Ишлемеген тишлемез» деб
Керти шарт сѣз.

1957

БОСАГЪА

Хар бир иште
Босагъадан
Ётген кыйыи болады.
Хар бир ишни
Бошагъанда
Юй насыбдан толады.

1957

КЕЗЛЕ БЛА СЕЗЛЕ

Жарыкъ кезле
Ариу кезле
Сизге къараб турур эдим,
Жюрегим сизден толса!
Кезбау сезле,
Гокга сезле
Сизни агыб урур эдим,
Кезюмде огъум болса!

1957

АРСАРЛЫКЪ

Арсар болма —
Жангылырса,
Экили эсенг —
Абынырса.

1957

ТАУКЕЛЛИК

Таукел бол,
Ахшы улан,
Сен таукел бол, —
Таукелликди
Жашауунгда
Жарыкъ жол.

1957

ЭШТИГИЗ ХАЛҚЪЛА!

Эштигиз халқъла, ауазын,
Тынчлықъны суйген Малқъарны,
Энди урушну болмазын
Излейди хар бир малқъарлы.

Адам улу жер юсюнде
Халал кыйын ашар ючюн,
Халкъ айамаз болгъан кючюн
Мамырлыкъда жашар ючюн.

Мамырлыкъны кючлю аскери
Дуньяны тынчлыгъын сакълар,
Зулму суйген мажюсюню.
Жолун кесер, уруб къаблар.

Жаныуарла агъачлада —
Ала да жарашадыла,
Жер юсюнде адамла уа
Не ючюн талашадыла?!

Жерни юсюнде ол затха
Ыразы туююлме, инсанла!
Уруш къайгысы — къан тамгъа
Керек туююлд адам жанга.

Уруш деген ачы сёздю
Сау дуньяны титиретген,
Адамланы къырыб салгъан,
Саламеликча сибирген,

Сени хатанг ненча саннга,
Ненча жанлагъа жетгенди,
Жерни туююне жол салыб,
Ненча жигитле кетгенди!

Арт кезнуледе урушла
Бютюн кыйын боладыла,
Андан сора жер юсюнде
Ёксюз, сакъат, къаладыла.

Дуньяда адам жашауу
Алайсыз да бек кысхады
Адам улу ёз—кесини
Ёмюрюн нек кысхартады?!

Кюн чыгышдагъы адамла,
Адамлары кюн батханны,
Къарындашча, жашар ючюн
Эштиб бир-бири айтханны, —

Сабап сюрюб, мал да кютюб,
Берекетли жашау этиб,
Сабийлени тюз ёсдюрюб,
Иги окъутуб, юйретиб,

Жер юсюнде эгизлеча,
Бир-бирине жарыкъ бетли
Жашар кибик, чурум салмай,
Жюреклери тюз нийетли, —

Уллу гитче да түругъуз,
Къычырыгъыз, сау дуньягъа,
Бир жумдурукъча болугъуз,
Урушну жолун тыяргъа!

Къарт да, жаш да, хайдагъыз сиз,
Тынчлыкъ ючюн кюрешигиз,
Жерде уруш къайгъыланы
Тамыры бла кесигиз!

Жер юсюнде миллетлеге,
Битеу дуньяны халкъына
«Тынчлыкъ!» — деген ауаз жетсин
Малкъар халкъны атындан.

Жаны саула! Сюйелигиз,
Бар инсанла, бирлешигиз,
Дунья тынчлыгъын сакъларгъа
Хар кюн сайын кюрешигиз!

Жерни юсюн бир заманда
Энди уруш алмаз ючюн,
Ексюз сабий, тул къатын да
Къуру юйде къалмаз ючюн.

Жер юсюнде бушуу къуруб,
Ырахатлыкъ болур ючюн,
Емюрюбюз зауукълукъдан,
Къууанчдан да толур ючюн!

Биз кесибиз сынагъанбыз
Урушла берген ачыуну,
Бир адам да сынамасын
Ол бизге берген бушууну!

Емюрледе кетмез эсен
Зорлукълары фашистлени,
Халкълагъа урушну ачыб,
Къыргъан къан тулукъ итлени!..

Ала бууаз къатынланы
Чабакълача жаргъанлары,
Тюгенген жарлы къартланы
Асмакълагъа асханлары.

Пленде солдатыбызны
Ешюнюнде жулдуз сурат
Этгенлери, терисин кесиб,
Эсизден кетмей турад!

Партизан сабийлени уа
Илишанга салгъанлары,
Бизни жаш келинлени уа
Шапалагъа тутханлары.

Тюзлюк ючюн кюрешгенле,
Жер юсюню адамлары!
Хайт дегиз къолугъуздады
Бар халкъланы къадарлары.

1957

ШАУДАН

Тау этеги кюнлюмде
Шаудан суучукъ саркъады
Гыйы ташны тубюнден,
Тешден эншге агъады.

Ол суу жерни тубюнден,
Къайнагъанча, уруб чыгъад,
Жерни къыйын кючюнден
Эркинликге ычхынад.

Тегереги кек кырдык,
Тал терек къатындагъы —
Баргъан жол тырхык-тырхык
Къонгуроуча саркъгъаны.

Аз болса да, таза сууд,
Тау сууча сууукъ сууду,
Не заманда ичсенг да,
Санга бек хычыуунду.

Тау этеги кюнлюмде
Шаудан суучукъ саркъады,
Гыйы ташны тубюнден
Тешден энше агдады.

1957.

МАЛКЪАРЛЫ ЖАЗЫУЧУЛАГЪА

Бизни насыблы кѳууанчлы кюнюбюз
Тийгенинде бюгюн, бизге ышара,
Ахшы тенгим, суйген тенгим — жазыучу,
Сен да хайт де, сен да халкѳынга жара.

Аямай жаныбызны, кѳаныбызны,
Толтурайыкѳ илмудан халкѳыбызны,
Биз кѳууанабыз Ленинчи тюзлюкге, —
Халкѳлагѳа тенг этди ол, атыбызны.

Кѳб болсунла бизни халкѳны ичинде
Врачла, инженерле, художникле,
Кѳб болсунла илмуланы кючюнден
Алимле хар тюрлю ишни юсюнден.

Кѳб болсунла бизни халкѳны аллында
Устазла хар бир окѳуу жаны бла,
Фахмулула, хунерлиле, устала,
Халкѳыбызгѳа хайыр берирча ала.

Чегемде, Холамда эм Кѳнделенде —
Саулайында Малкѳарны элинде, —

Бек кѣб болсунла Кязимле хар къайда,
Ол окъулсун хар тойда, хар ойунда.

Биз жетмебиз экинчи минг жыллагъа,
Ким биледи, жетерликле да болур,
Ол заманда «уруш» деген сѣз болмай,
Жерни юсю къалмай къууанчдан толур.

Халкъла арасында тынч, жигер халкъым,
Барды мени да халал осуятым:
Жетдирме ол кезиуге тилчилени,
Ол иги жашларынга дертчилени.

Ким болса да халкъыма чырмау болгъан,
Ол абынсын, жыгъылсын, итден туугъан!
Шау болсун бизни ызыбыздан къуугъан,
Сау болсун аллайланы жолун тыйгъан.

Сизсиз малкъар культураны ёсдюрлюк,
Кѣтюрлюк, къарыу берлик, айнытырлыкъ,
Мени суйген халкъыма ана тилде
Ленинчи тюзлюк юсюнден айтырлыкъ.

Сизсиз мени да жюрек тамырларым,
Сизсиз мени жюрегимде къууанчым.
Халкъ къыйматлы ишигизни унутмаз,
Сизни къыйыныгъыз да зыраф болмаз.

Халкъыбызгъа хайыр боллукъ хар иште,
Бир болугъуз, хорлау тууад бирликде!

1957

ХАЗЫР АШХА БИСМИЛЛЯЛА

(Басняны орунунна)

Жугъутурла кюз артында
Жыйын болуб кенгешдиле,
Къыш суугъу тышгюнчюннге
Юй ишлерге келишдиле.

Бир къаууму агъач ташыйд
Бир къаууму таш къобарад,
Былай эте, кюн оздурмай,
Таш устасы мурдор салад.

- Юй битерге кёб къалмайын
Рейкаларын салдыла,
Юйню башын жабаргъа деб
Бу ишни къолгъа алдыла.

Сора алайлай жетдиле,
Мюйюзлерин къылыч буруб,

Ашыкъгъандан да абына,
Бурун сүйеклери туруб,

Кимелле, дерсе, окуучум,
Былай муштухул жетгенле,
Юй битгенин кёрген бла
Ма андан умут этгенле.

Ким болуб'а ким боллугъед:
Кеси ючюннге жашагъан,
Кёк кыртиште ышныр эте,
Гелеу кырдык да ашагъан.

Ахшы иш башланганында
Арсарлы жолну алгъацла,
Сууукъ боран ургъанында, —
Кюн тууушунда кыалгъацла.

Жокъмуд дейсиз, хоншуларым,
Бюгюнлюкде да аллайла,
Къыйын ишге къатышмайын,
Хазыр ашха бисмилляла!

МЕНИ ХАТЫМ

Бир субай кыызчыккыны
Мен бир бек суюдюм,
Айтыргъа юялыб
Кесимлей кюйдюм.

Айтханны кьойда
Тюбеген этсем да,
Тилим тутулад
Бу не эсебденди?

Жаздым мен анга
Бир письмо жаздым,
Жауабы келгинчи
Таза мен аздым.

Келмейди манга
Кыздан жауаб,
Болуреди анга
Сёз айтса сууаб.

Жууаб жокъ эсе, —
Къызчыкъ суюмейди,
Не да хатыма
Ол тюшюнмейди.

Эх, мени къол ызым
Эх, мени хатым,
Сени амалтын
Неллай бир юялдым.

Таныгъанла да
Урушадыла,
Танымагъанла
Гурушхадыла:

Окъугъан адамча
Кёрюнед бу адам,
Жазгъаны муну
Окъуусуз сандан.

Бирин кьойдумда
Башханы айтдым,
Суюмекликден'а
Хатыма къайтдым.

«— Окъугъан эл озар
Окъуусуз юй тозрар,
Менича къайгъылы
Сёзлерни кёб созар.»

Не болду, не болду
Мен суйген, кызым,
Не болду, не болду
Эрши кьол ызым.

Ангыламай эсе да
Мени хатыммы,
Ангылай болур да
Мени атыммы.

Кертисни айтсам'а,
Окьюучу тенгим,
Ангыламаучума
Хатыммы кесим!...

Мен билмей тургъанлай
Бары ючюн жауабха,
Келди бир письмо
Манга кьюуанчха.

Эх! ол кюнню айтыргъа
Келмейди кьолумдан,
Сылхырма мен болдум
Ассыры кьюуанчдан.

Письмода жазылгъан
Затланы барын да,
Болмайды санаргъа
Сёзюммю тарындан.

Болса да ол кызыны
Ачайым сөзлери,
Қараб турғанча
Манга кезлери:

«Столум юсюнде
Сени қағатынг,
Оқуыма ышара
Қюлқюлюд хатынг.

Көбдюле, көбдюле
Письмоларынг көбдюле,
Қолаң қағатыла
Жүрекке жетдиде.

Письмонда жазылған
Қуыруқлу харфла,
Қыйын оқулуб
Хычуунд манга.

Харфланы арасы,
Тизгинни ортасы,
Излетед манга
Сюймеклик мардасын.

Ахыр письменда
Ачықды мураатынг,
Неге керекди
Айтырға тууратын:

Кимле да окъурла
Сѣз айтылгъанны,
Сен окъуб кѣрчю
Айтылмагъанны.»

1957

ТЕНГИМЕ

Анда сёзле, мында сёзле
Кёб тюрлю да айтыдырла,
Къарамазча бир-бир кёзге
Гатлы тенгден айырырла.

Татлы тенгле арасына
Тилчи, не бузукъчу кирсе,
Туз себгенчады жарагъа
Ол алагъа ачыу этсе.

Тюз акъыллы, кеси акъыллы
Хар заманда да бола тур,
Тенгле таба, тюзле таба
Кеси эсинги бура тур.

1957

КОММУНИЗМНИ
АСКЕРИНИ СОЛДАТЫ

Владимир Иванович Лукитха.

Бир къауум кѣб аскерлеге,
Уруш барад уруш тохтайд.
Бу солдатны аскерине
Бир заманда уруш къалмайд.
Анга уруш жашырынлай
Бара турад,
Анга уруш шошунлай,
Мараб къарайд.
Фронт анга ачыкъ болад,
Турмайды ол бошунлай,
Хар кюню бир кюн кибикди,
Тынчлыкъ сакълай адамлагъа,
Эртденлиги ингирликди.
Жокъду арыу
Ол санлагъа.
Кѣб айтылмайд аны аты.

Аз эсленед этген заты,
Аз кёрюнед минген аты,
Коммунизмни аскерини
Къурч солдаты.
Ол туююлдю кёргюзтюучю кеси кесин,
Аны ючюн
Тутхан иши билинсин.
Къыйынд иши
Ол сакълаучуд,
Кече — кюн да
Кёз къакъмаучуд:
Душман чекден
Ётмез ючюн,
Жашырын хили
Этмез ючюн,
Сабий жукъу
Бёлмез ючюн,
Биз рахатлы
Солур ючюн,
Халкъ тынч кечели
Болур ючюн,
Намыслыды аны иши ,
Кёрмейди аны
Хар бир киши.
Болмайд аны кече кюню,
Бир кибикди
Жукъу, тюню.
Арымаучу, талмаучу,

Халкыгъа тынчылыкъ

Сакълаучу.

Мени сартым аны тюз аты

Коммунизмни аскерини

Къурч солдатыд.

1957

Кесим демей
Эки эрнинг
Бирге жетмез
Дейдиле.
Кесим демей,
Халкъым десенг,
Сен ёлмезсе
Ёмюрге.

Уллу халкъла
Арасында
Гитче мени
Жигер халкъым,
Жашнар ючюн
Айныр ючюн
Къурман болсун
Сауга чархым.

Сени ючюн
Мен аямам
Не кючюмю
Не къаныммы,
Отха тюшген
Мен болсам да,
Сеиден аямам
Жаныммы.

Сабий жүрек
Анасына
Халал кирик,
Тюз ма алай,
Мени санга
Жюрегим да
Бек халал,
Терслиги болмай.

Кесим деме
Бир заманда
Намыс болур,
Насыб толур,
Сен десиле
Хар адам да,
Бетинг жарыкъ
Болуб турур.

1957

КЕРТИЛИК БЛА ТЮЗЛЮК

Мухажирге

(Тенгеме жауап)

Кертилик бла тюзлюк
Эгиз къарындашладыла,
Туталла ала бирлик,
Жигер, жигит жашладыла.

Мени ишим кесим да
Алагъа тенг болургъа,
Ант этгенем эртде бир кюн
Халкъым ючюн турургъа.

Халкъны асламы ючюн
Халкъны насыбы ючюн,
Мен къоркъмам, артха турмам
Жолумдан сокъуранмам.

Таб жангыдан туусам да,
Жашауумму тюрлендирмем,

Не тюрлю мен болсам да,
Мен жашаудан тюнгюлмем.

Ахшы тенгим, сен билесе
Сен билмеген атламым жокъ,
Халкъым ючюн жан берирге
Бир заманда арсарым жокъ.

Алтын тартхан базман бла
Тартсышла тюзлюгюмю,
Кем болмаз халкъым ючюн
Кенглиги жюрегимми.

Дарман тартхан базман бла
Тартсышла тюзлюгюмю,
Ант этгенме Малкъар ючюн
Берирге ёмюрюмю.

Сёзде угъай, иште да
Сен кёргенсе халланы,
Юйренмеген ууаныкча
Бойунса ууатханланы.

Поэтни хар бир сёзю
Иши бла келишед,
Ётюрюк болмай кертиге
Хар заманда эришед.

Мени сёзюм тап болсун
Бир къауум къоркъакълагъа,

Жолубузда ушагъан
Жумушакъ топракъгъа.

Бичакъ болсун, жюлгюч болсун
Мени керти сѣзлерим,
Тартыб алсын ётюрюкчюню,
Кѣзбаучуну кѣзлерин.

Сѣзюме кертичи болууда
Антыммы мен бузмам,
Бойнумдан асханда да
Кертиден артха турмам.

Кертилик бла тюзлюк —
Манга ант боладыла,
Жангылмазча дуньяда
Биргемме айланадыла.

Кертилик бла тюзлюкге
Ыразыма жюрегимден,
Антым барды аладан
Айырылмам ёмюрюмде.

Бир къауумла суюмейле
Кертилик бла тюзлюкню,
Да, хариб, ала билмейле
Халкъ къалай кёрлюкню.

Ишибизде, сѣзюбюзде
Халкъгъа кертичи болгъанбыз,

Анга болушлукъ жолну
Биз кыйын кюн алгъанбыз.

Ушхуурун бѣлмез ючюн
Кѣзюнге къараб ѳтюрюк айтыр,
Бир къауумда намыс жокъду
Кѣзбау кѣзлерин ойпатыр.

Бизни бюгюн аламатлыкъ
Тауушлукъ жолубузда,
Къурусунла, тас болсуила
Бузукъла тыпырыбыздан!

Бу назмум сын таш болсун
Малкъарны жигитлерине,
Юлгю болсун жашаулары
Малкъарны сабийлерине.

1957

АЙРАН

Айран, айран, таулу айран,
Къошдан келген къалын айран,
Ауруу алгъан, жашау берген
Таулу айран,
Биченчини суусабын
Кесген, бёлген
Кючлю айран.
Къарт кишини токъ этген,
Сохуранны жокъ этген
← Жууурт айран,
Сора, энди айран санга
Не махтау?
Дагъыда барды бизни къошда
Мыстындау.
Дагъыда бард
Айранны аламаты
Жукъа гыпыд, кючлю гыпыд,
Аны аты.

Атам хариб бек суйюучед
Гыпы айранны,
Бурунгулу Булуингуда
Таулуладан кълалгъанны.
Гыпы урлагъан айыб туйюлд,
Алайсызлай ол жайылмаз,
Гыпыны артын энди юзерге
Чырт жарамаз.
Кюз биченде чалгъычыны
Къандыргъан —
Таулу айран, кючлю айран.
Жай чилледе жолоучуну
Къандыргъан —
Таулу айран,
Кючлю айран.
Кёк баш эшек сыртында.
Къарт текени гыбытында —
Келген айран,
Кючлю айран.
Хаймашадан Кёнделеннге,
Сен чайкъалыб келгенингде,
Жол жанында тобукъланыб
Эчки гыбыт бучхагъындан
Тогъугъаным кёзюмдеди,
Кетмегенди эсимдеди.
Энди таулу жашауунда,
Бир заманда башха къайгъы
Чырт кёрмесин,

Къадар бизни гыржынсызда
Айрансызда чырт этмесин!
Айран суусаб къандыргъанча
Сѣзюм халкъгъа бек жарасын,
Айран ауруу ууну алгъанча
Сѣзюм халкъны аурууун алсын.

1957

БИРИНЧИ — КИТАБЫМ

Оруслу устазым.

Биринчи китабым
Биринчи китабым,
Оруслу устазым,
Оруслу устазым.

Мен бу сёзлени
Айтыб турургъа,
Жюрегим тартынад
Назму къурургъа.

Адамны айтырча
Эсинден кетмезлик,
Болуучуд бир кюню
Анга зат жетмезлик.

«Сабий кёргенин
Унутмаз» дегенча,
Бюгюн да эсимдед
Тюенене тюбегенча.

Жаз башы хычыуун
Кюллени биринде,
Школ ачылды
Кенделен элинде,

Кюн иги кызыдырад
Тауланы жылытад,
Ол кюнню нюрю
Тауланы жашнатад.

Келмейди кьолумдан
Ол кюнню жазаргъа
Сыйынмайд кьууанчым
Эжиуге, макъамгъа.

Ма аны ючиюн
Багъалыд жазым
Биринчи китабым.
Оруслу устазым.

Бир орус китаб
Кьолума келгенед,
Аны манга оруслу
Устазым бергенед.

Ышара бергенед
Мени кьолума,
Жол кьагъыт бергенча
Узакъ жолума.

Мен аны кьолума
Эслеб алганем,
Мняла табакъча
Сынарыкъ сунганем.

Китабны манга
Къаты тутдурду,
Сора дагъы да
Къатыма олтурду.

Олтуруб къатыма
Кёзюме къарады,
Сылаб башымдан,
Ол манга айтды:

«— Бу китаб санга
Иги жарарыкъды,
Аны бек билсенг,
Жол ачарыкъды».

Сабийлигимде
Мени кёб кере, кёб,
Къоркъутхандыла
«Оруслу келед» деб.

Къатыма келгенде,
Къараб кёзлерине,
Эсеме тюшюрдюм
Эштген сёзлеримни.

Дагъы да къарады
Аякъларыма,
Саб-сары тюклю
Чабырларыма. . .

Биринчи китабым,
Биринчи китабым,
Оруслу устазым,
Оруслу устазым,

« . . . Къарангы кечени
Ай жарытханча,
Сууукъ мюйюшню
Кюн жылытханча

Жарытыб келди
Жылытыб кирди,
Къарангы юйюме
Ол къууат берди. . .

Биринчи китабым,
Биринчи китабым,
Оруслу устазым.
Оруслу устазым.

Къалмагъанд эсимде
Дукъуму не аты,
Бюгюн да кёзюмдед
Нюр бетли сыфаты.

Субай санлары
Жумушакъ сезлери,
Кюле туруучу
Кём-кёк кезлери.

Сууукъ суугъа уа
Тиймегенд дерсе,
Жумушакъ кьолларын
Сен аны кёрсенг.

Тал чыбыкъча уа
Бюгюлед дерсе,
Назик санларын
Сен аны керсенг.

Будай саламгъа
Ушайды дерсе,
Сары чачына
Сен аны кёрсенг.

Дырын толанча
Чулгъанад дерсе,
Инбашын толтургъан
Чачын сен кёрсенг.

Тизгинли кийиниб
Кийгени жарашыб,
Таулагъа келгенча
Тюзледен ажашыб.

Ма аллай эд мени
Бек алгъа окъутхан,
Мени, школгъа элте,
Къолумдан тутхан.

Биринчи китабым —
Оруслу устазым,
Оруслу китабым
Биринчи устазым.

Ёлгюнчю ыразыма
Ол оруслу къызгъа,
Ол салгъанд мени
Жашау жол ызгъа.

1957

ЭНЕЙЛАНЫ МУХАММАТХА

СНОУ

Адамгъа ~~кесамат~~ берилмез тышын-
дан.

Берилсе берилир ишинден, башын-
дан.

Азрет Уртенев.

Сюрюоуню да болад
Дейле аллында эркечи,
Сен эдинг аллыбызда
Партиядан келечи,
Совет власть, кюн тийгенча,
Тау элlege киргенинде,
Узакъ тюзден къар таулагъа
Ленин Кировну ийгенинде,
Нёгер болуб биргесине
Мухамматды ол келген,
Къарангы тау элlege,
Эркинликни жетдирген.
Беш тау элни бирикдириб,

Бир акъылгъа жыйар халда,
Жалчылыкъдан чыгъарыб
Жахилликни тыйар халда.
Тюзлюгю Ленинни,
Партияны иши — кючю
Малкъар халкъгъа жетер ючюн,
Аямайын кече кюнюн
Кюрешгенди бизни ючюн.
Кенделенни тулпар жашы
Сен биринчи таулу эдинг,
Жарлы, жалчы къарындашны
Ёкюлю эдинг, сёзю эдинг.
Партияны керти сёзю
Малкъар халкъны
Жетсин деб,
Кёб кюнлени
Кюрешдинг сен
Малкъар халкъы
Ёссюн деб!
Къарангылыкъ,
Эскилик —
Мугут жашау кетсин деб.
Халкъла ёкюлю —
Ленин бизден
Кетген жыл,
Уллу бушуу тау элlege
Жетген жыл,
Табигъатда кюнню эгизи

Ёлген жыл,
Багъа бичиб
Аны уллу намысына, —
Китаб бердинг
Малкъар элни
Барысына.
Жаш кёргенин
Унутмайды
Дегенлери керти болур
Таза керти, бир кёргенем
Нальчикде.
Акъ кёлегинг,
Акъ фурашканг
Кёзюмдеди, кетмегенди
Эсимден.
Городокга киралмайын
Мен келеем Кёпделеннге,
Артда эштиб, бушуу этдим
Ийнанмайын ёлгенинге.
Ростов шахары
Деселе къатымда,
Ростовну атын
Окъусам къагъытда,
Эсима тюшеди
Мухаммат эсима,
Бушуу этеме
Жюрекден кесине.
Мени да хар кюнюм

Хайырлы ишдеди,
Сенден эсе да
Мен ёлсем иги эди!
Менден эсе уа
Быйылгъы жылгъа,
Сен жетсенг эди
Хайыр эд халкъгъа.
Кимни къолуна
Къашыкъ тюшеди,
Кимни жолун'а
Ажумлукъ кеседи,
Таулула суйюучю
Акъыллы Мухаммат,
Жашауунг сени
Замансыз батханд.
Сени юсюнгден'а,
Зауаллы Мухаммат,
Бир къарт чеченли
Кёб хапар айтханд.
Кёб хапар айтханд,
Сени махтагъанд,
Эсине тюшюрюб
Сабийча жилягъанд.
Гитче миллет
Бизни Малкъар
Халкъыбызгъа,
Кёб ахшылыкъ
Этиб кетгенди

Аллыбызда.
Тийиншлиди кереклиди
Намыс берирге,
Этген ишин битеу халкы
Сыйлы кёрюрге.
Сени атынг, сени ишинг,
Жашауунг,
Тийиншлиди огъурлу сёзге
Саулайын.
Малкъарны чынтды жашы
Ленинчи Мухаммат,
Партияны тюзлюгюн
Халкъгъа айтхан
АлаMAT.
Ахлунгма сени
Мухаммат ахлунгма,
Бир элде туугъанбыз
Жууукъма, хоншунгма.
Туугъан жерим сенича
Жашладан толсун,
Мени бу назмум
Санга сын болсун.

1957

ЕГЮЗ БЛА КЪУЛЛУКЪ

(Басняны орнуна)

Бир жолда жайлыкъда
Хайыуанла жыйылыб,
Оноу этдиле
Стауатха тыйыныб.

Сюрююню да болады
Аллында барыучу,
Бизни да болсун
Бизге жол салыучу.

Егюзню салдыла
Стауатдан сайлаб,
Оноучу болсун деб
Бюгюнден башлаб,

Уллуду башы да,
Акъыллы болур,
Акъырынд ашы да,
Сабырды жолу.

Ма андан айталла
Ол тынчд деб ёгюзча,
Ма андан махтайла:
— Тюздю кюзгюча. . .

Кёбмюдю, азмыды
Ол кюнден беричи,
Ёгюз кзуллукугъа
Киргенли беричи

Тюрленди ёгюзню
Башы бла юсю,
Тюрленди ёгюзню
Атламы, жюрюшю.

Ёкюред дейле да
Мал малны кёрсе да,
Не болгъанд селешмейд,
Тенгине тубесе да! . .

Аллай ёгюзле
Тубейле бююн да,
Ызындан кюлелле,
Суймейле бююн да.

Кзуллукугну жумушдан
Айыра билмеген,
Билгенни да кёрюб
Болмагъан, суймеген.

Къуллукъ этмейди
Ушагъылы адамны,
Адамды этген'а
Къулдукъну тамамлы.

Къуллукъ келеди
Къуллукъ кетеди,
Адамлыкъ къалады
Тенг сакъланады.

«Къызыма айтама
Келним эштсин»
Бу назмум ёгюзге
Шинжича жетсин.

* * *

1883 жылда Огъары Бакъсанчы Орусбийланы Исмайылны жашы Сафар орус харфла бла Малкъар грамматиканы жазгъанды. Бу назмуну, кеси халкъын жарыкълыкъгъа чыгъарыргъа кюрешген Орусбийланы Сафарны хурметине этеме.

Жашарыгъыбыз
Жюз бла жарым,
Жюз жыл болсун.
Жашауубуз —
Жарыкъ,
Къууанчдан
Толсун.
Алай дагъы да барды
Мени бир къайгъым,
Кеси — кесиме айыбым
Тенглериме да —
Шарайыбым.

Кюнле,
Жылла —
Заманла
Бизге къараб турмазла,
Озгъан кюнле, — хо бирди,
Изыбыздан къуумазла.
Ол халны да биле-биле
Тургъанлай
Ол тарны да кёре-кёре
Баргъанлай,
Не хазнаны,
Не базманнга
Салыб ауур тартабыз?
Къайсы жолну,
Къайсы хансын
Жаш тёлюге артабыз.
Мен айтырлыкъ
Илму, билим
Жарыкълыкъ,
Уллу орус
Културадан
Толу юлюш
Алмакълыкъ:
Бизни таза
Тау суула
Саркъгъанлай турурла,
Бир заманда
Жаш тёлю

Бизге айланыб сорурла:
«Жюз жыл,
Мындан алда
Не ишледиле, не жаздыла?
Бизни
Таулула.
Хапар
Пазму
Къандадыла, нек аздыла?
Бизни
Къайда
Историясы халкъыбызны?
Бизни
Къайда
Чыккъъан жери атыбызны?
Кимбиз
Сора биз
«Къалыу баланы» заманында?
Хуртдак
Болуб
Нек чачылдыкъ анда-мында?
Къайры,
Къайдан
Биз келгенбиз бу жерлеге?
Ким болгъанды
Бек алгъа
Мурдор салгъан биз эллеге!
Бурунгугъа

Бизден сиз
Иги да жууукъ жашагъансыз,
Жапгы жашау
Жемишин
Сиз алгъа ашагъансыз.
Адам улуна
Тюзлюкню
Сиз алгъа башлагъансыз..
Тюздю
Тюздю
Бизге айтырыкъ сёзлери,
Жарыкъ
Болсун
Анда аланы кёзлери.
Азды-азды
Бизден сора
Къалгъан хайыр алагъа,
Сагъыш сен эт:
Не кьойгъанбыз туудукълагъа.
Хайда, хайда.
Ашхы тенгим,
Кюнюнгию бош оздурма,
Тюнене
Къайытмаз
Тамблагъа создурма.
Бир-бирге гурмукланыб
Айланыуну кьойайыкъ,
Андан эсе жыйылыб

Халкыгъа илму жайайыкъ
Жокъду,
Жокъду
Дуньяда чырт ёмюрлюк,
Кеси ёзю
Жашауунда
Эки дунья кёрлюк.
Къысхад
Дунья
Кюнле таркъаядыла,
Менида
Жашауумда
Кюнле такъыйкъаладыла.
Кюн кетди
Ингир болду,
Кечени къарангы алды,
Неди, неди
Не тындырдынг
Сенден бюгюн не къалды?
Хар кюнню
Сен ишинги
Тергеу этчи хыйсаблаб,
Заман
Зыраф
Кетмез ючюн муратлаб.
Мен аз жашасам да
Кёб этерге талпынама,
Халкъыма борчуму

Толтургъа ашыгъама.
Ёткюр гитче халкъыммы
Мен бир тели жашыма,
Хунасыны ичинде
Бир кыстырыкъ ташыма.

1957

МОСКВАНЫ АУАЗЫ

Эртденликде алты сагъат,
Ма, таңг атад,
Бизни журтну насыб таңгы
Жарытад,
Кенг журтумму къууанч кюню
Ашыгъад.
Радио бла гимн согъулад
Ма, тамаша, ма, тауушлукъ,
Ол макъам да айтхылыкъ бард,
Не къарыу бард, эркинлик бард.
Ёхтем чыгъад Москваны ауазы,
Ол жарады кёкню къалын хауасын.
Ол жетеди жерни
Хар бир мюйюшюне,
Битеу шахар бла элни
Уллусуна, кичисине.
Къудретде ол жетмеген
Атлам болмаз,
Ол ауазны эштмеген
Жан табылмаз.

Москваны ауазына
Сүйюб тынгыландыла,
Негрлиле, араблыла
Андан насыб сакълайдыла.
Москваны ауазыды
Къарангыны жарыкъ этген,
Бизни тау гумулагъа да
Кюн таякъны жетдирген.
Москваны ауазында
Къарыу бард, кюч барды,
Ол ауазда насыб барды,
Ол ауазда намыс барды.
Кёзюме кёрюнедиле
Туугъан кенг журтумму,
Будай ёзенлери,
Аллымда сюеледиле
Таула кибик —
Уллу заводланы
Къалын тютюнлери.
Къар таулары,
Чыран суулары,
Къаяла башында
Эмилик буулары;
Кемеле жюзелле
Толкъун теңгизледе,
Тепловозла ёкюрелле
Бизни бай тюзледе,
Тауушдан женгил

Темир кыуш учады,
Жерни тегерегине
Негери жол ачады.
Аланы барында тындырадыла,
Совет адамлары,
Аланы барында туудурадыла
Жигер атламлары.
Ма андан, зауукъду
Бизни жашауубуз,
Ма андан, токъду
Бизни ашауубуз.
Ма аны ючюн бошму айтханды
Киров ахлубуз:
Адамыча айтсам
Къалай тауушлукъду
Бизни жашауубуз,
Жашарыгъым мени
Бютюн бек келед!
Москваны ауазы
Манга онг беред,
Журтумму хауасы
Мени тирилтед.
Эртденликде
Алты сагъат
Ма, танг атад,
Москваны насыб тангы
Жарытад!

1957

ТАМБЛАГЪА

Кеси кесимден
Юйалгъан этеме
Къалай азды
    Хайыр бизден,
Ыразы болургъа
Жарамаз дейме
Хар кюнлюк кеси
    Ишибизден.
Адам айтырча
Адам эслерча
Не зат къоябыз
    Тамблагъа,
Туудукъларыбыз
Алгъыш этерча
Не зат къоябыз
    Алагъа?

1957

БЕРЕКЕТ ЗАМАНЫ

Кюз арты, кюз арты
Берекет заманы,
Шохай келеди
Толтуруб арбаны.

Биягъы жерибиз
Чомаргды бизге,
Мирзеуле келелле
Жангы юйюбюзге.

Тирликни ийиси
Хычыуун тийеди,
Хоншу Ханыйши
Хичини кюйеди.

Нартюхню Муса
Дуугъа жыяды,
Картофшу къурутуб
Уругъа къуяды.

Председатель арбазгъа
Кириб келеди,
Арбазда къаланыб
Мирзеуню кѣреди.

Тирлик жыйылгъанд
Юй сайын киреди,
Председатель бюгюн
Ыразыд кюледи:

— Жангы нартиухден
Гыржын бишириб,
Ирикни этинден
Къазан тюшюрюб

Къурманлыкъ сойарбыз
Кюзарты сайына,
Сау элни жыярбыз
Тирликни сыйына.

Бозала къайнарла
Нартиухден, ашлыкъдан,
Бизге не къайгъы,
Партия башлыкъдан»

Мирзеуле къаланыб
Келелле арбала,
Байлыкъны къадалыб
Берелле сабанла.

Къой сюрюу келеди
Сыртны толтуруб,
Сюрюучю сыбызгы
Согъады олтуруб.

1957

БАЙЛЫКЪ

Дунья байлыгъы
Дунья хазнасы,
Не алтын тюйюлдю
Накъут, не башхасы.

Билими болса
Байлыгъы болур,
Билимден толса
Хазнадан толур.

Жерни юсюнден
Байлыгъын, илмуну
Алгъан кюнюнде
Кёрейим таулуну.

1957

ГАМБЛА

Кѣнделенни айагъында
Жанхотия ѳзенде
Поезд тохтар жюк тарта,
Паровозда кычырыр
Къаяланы зангырдата.
Гирхожадан, Тызылдан
Жюк-жюкленир магъадандан,
Хаймашадан, Гепчокъадан —
— Этден, жаудан, бишлакъдан.
Жалпакъда, Зырдагъытда
Бизни бурунгу къошлада
Жау бишлакъ заводлада
Ишлерле бизни жашла.
Мал сюрюуле сыртлада
Туман кибик жатарла,
Таулуланы танглары
Къууанч бла атарла.
Нальчик Университетде

Къабарты бла малкъарлыт,
Тюненеги студентле
Кеслери окъутурла.
Бизни адамла тамбла
Къайаланы чачарла,
Ырысхылы жерибизни
Байлыкъларын ачарла.
Салкъын таула этегинде
Уллу заводла суйелирле,
Минги тауну кезинде
Автобусла кёрююрле.

1957

САЛАМБАШ ЮИ

Ол узакъ кюнле
Эсима тюшдюле,
Туугъан элимде
Салам баш юйле.
Топракъ тюблюле
Чалы эшикле
Терезе болмай
Чалдиш тешикле,
Экинди ууахты да
Ариу къыз кибик
Тауну артында
Толгъан ай чыгъад.
Бизни таулада
Ай жарыкъ кече,
Не ариу болад
Кюндюздю дерча.
Ма быллай кече
Сабийлигимде,

Бугъумуч ойнай
Туугъан элимде.
Тенг жашла бла
Аз тюшмегенме,
Хоншу тереклеге
Киши кёрмегенлей

1957

ЖЮЗЮК

Узун иичге къара шишли
Гаулу къатын,
Гуму ичинде къартайгъанды
Кюн амалтын,
Бармагъында жасы жюзюк
Сары алтын.
Ол жюзюкню ол къатынга
Сабий къызлай,
Жаш бергенди жюрегине
Жол ызлай.
Хоншу тойда жер баш юйню
Арбазында,
Тебсей келе абезехге
Баргъанында,
Кюз артына молжал этиб
Белги берди,
Алтын жюзюк жашдан
КЪЫЗГЪА

Ётдю, келди.
Угъай, демей ол кезиуге
Жауабына,
Къол жаулукъ келди жашны
Жаш къолуна.
Азмы озду кёмбю озду
Андан бери,
Къызны бериб къызны алыб
Кетдиле,
Орайданы саулай элге
Кёгюрюб,
Киеу нёгер —
Жаш тенглери
Жетдиле.
Къыз суйсе да, сеймесе да
Къачыб болгъанд,
Алтын жюзюк белгилерин
Ачыб болгъанд.
Тохтамайын къошда тургъан
Малчы жаш,
Кече, кюню сюрюу болгъан
Жалчы жаш,
Ыйыкъ—ыйыкъ къаймакъ
жыйыб
Саргъалтыб,
Жырны анга нёгер этиб
Сарнатыб,
Къошдан юйге суйген къызгъа

Жибергенди,
Сюймеклигин ол къаймакгъа
Чёрегенди.
Узун инчге къара шинли
Къарт къатынны,
Акъ болгъанды чайыр кибик
Къара чачы,
Энтда турад бармагъында
Сары алтынлы,
Белги болгъан жүзюгю
Бир къарачы.
Ол белгиди морт жашауну
Юзюгюне,
Ол белгиди сүймекликни
Кезиуюне.
Тот къонмагъанд
Къарт къатынны
Жүзюгюнде,
Къорамагъанд сүймеклик да
Жюрегинде.
Бюгюн бизни жаш тѐлюге
Керек эди
Ол къатындан юйренирге,
Къарт болгъунчу
Чал болгъунчу
Сюйе билирге.
Атасын да, анасын да

Кеси туугъан
Баласын да,
Туугъан журтун
Бек сүйерге
Барысындан.

1957

ДОЛИНСКЕ

Малкъарны биринчи
Хукматы/къуралгъанла,
Аны жангы жашаууну
Мурдор ташы салынганда.

Долинске ол заманда
Ара шахар болду бизге,
Ол кюнледе тамам да
Келди насыб элибизге.

Ма аны ючюн Долинске
Багъалыд жюрегиме,
Габ аны ючюн келсин
Таулу туугъан жерине!

ОСУЙАТЫМ

Бу дуньяда ёлмезлик
Болмаз мени сартым
Таулу жаш тёлюге
Бард бир осуйатым:

Туугъан тау жерибизни
Къоюб кери кетмегиз,
Фахмуду ана тилибизге
Уллу кёллююк этмегиз.

Сауланы унутмагъанча
Ёлгенлени унутмагъыз,
Бир заманда арагъызда
Бир-бирге зарлыкъ тутмагъыз.

Тенгни гитче жумушун
Уллу кёрюб къууаныгъыз,
Бир-бирге ышаныгъыз —
Къаягъача тыйаныгъыз.

Партияны, комсомолну
Жолун кьаты тутугъуз,
Сизге чырмау болгъанны
Арагъыздан кьурутугъуз.
Шуйохлукъну, мамырны
Байрагъын алгъа элтигиз,
Билимни бла илмуну
Бийигине жетигиз.

· 1957

ТАУЛУ ЖАШЧЫКЪ

Школдан келе, чабыша
Сабийле ойнай баралла,
Тюртюше, жагъалаша
Бир-бирни жыгъалла:

Абадарлакъ аладан
Портфель бла жашны —
Аркъасына сылады,
Ол'а сермеди ташны.

Портфелли жашны жете,
Къатына келиб тохтатдым,
Урушургъа мурат эте
Билегинден бери тартдым.

Башын кётюрюб манга
Къарадыла шагърей кёзле,
Чалышдыла кьулагъыма
Таныш ауазлы сёзле.

Арабий кимниди бу
Ариу жаш ушагъылы,
Эсима тюшюралмадым
Ол кимге ушагъанын.

Ишекли болуб жашха
— Кимни жашыса-деб сордум.
— Атам урушда ёлгенд-дегенде,
Нек сордум деб мудах болдум.

Ол таулу жашчыкъны атасы
Кёзюме кёрюндю, аллымда суйелди,
Къойуб кетгенча манга баласын
Аманат этиб хайырын, хатасын.

Сабийле бийагъы ойнай кетдиле
Къалдым жолда кесим жангызлай...
Эсима кёб затла тюшдюле
Аллай сабийлеге жол ызлай...

1957

КЪЫТАЙЛЫ

Сабыр бетке къарагъанда
Жукъ билмеген сунмасынла,
Тынгылауукъ адамгъа да
Тилсизди дей турмасынла.

Хар заманда болгъандыла
Эсли, ауур акъыллыла,
Къаты ишлеучю адамла —
Хоншубуз кытайлыла.

Сюзюлюб акъгъан суу
Уллу, терен болады,
Акъыллы адам'а къуру
Акъырын, эслеб барады.

Бурунгу кытайлыла
Акъыллыла болгъандыла,
Къагъыт, чилле, шкок отну
Алгъа ала ачхандыла.

Алма терегинден узакъ
Кетмез — дейдиле бизде,
Бурунгугъа ушагъан
Къытайлы барды элибизде.

Хунерлиди хар бир ишге
Устады аны къолу,
Келген болур ол бизге
Иги мурадтан толу.

1957

БИР ЖЫЛДА ТУУГЪАНЛА

*Къабарты-макъарны
комсомолуна.*

Мени бла бир жылда
Туугъан тенглерим,
Жашаугъа бир халда
Кѣз ачхан нѣгерим.

Дунья тюрлениу
Кезиуде туугъанбыз,
Таулу тиллениу
Кюнледе туугъанбыз.

Насыблы заманды
Бизни уахтыбыз,
Жукъудан юянды
Сюйген халкъыбыз

Къыйын болгъанды
Бизни жолубуз.

Кёбге жеталмай
Жашыллай кьолубуз.

Биринчи школла
Тауда ачылыб,
Элде ва молла
Бек ачыуланыб.

Бизни тау элдеде
Жашла бла кьызла
Кюрешиб халкьны
Жыйаргъа жангы ызгъа.

Комсомол кьауумла
Къураб болдула,
Кулакла, моллала
Ачыудан толдула.

Кюндюз кесибиз
Школда окъуб
Кече уа къартланы
Биз да окъутуб.

Жашланы кёбюсюн
Медирседен алыб,
Къызланы кёллюсюн
Школгъа салыб

Жахиллик элни
Хунасын ойуб,

Башладыкъ, ташладыкъ
Эскини къойуб.

Ол сууукъ жыллада
Биз сынамагъан
Къыйыптыкъ да
Хазна къалмагъанд.

Жапгы жашауну
Къанлы жаулары,
Бизден ала элле
Кеси ачыуларып.

Кече чаба элле
Бизни туюерге,
Отла сала элле
Школну кюйдюрге.

Ма ол халлада
Ленини чырагъын,
Жандырдыкъ элтдик
Таулагъа байрагъын.

Жарлы къауумдан
Къуралгъан комсомол,
Таймады жолундан
Партияны ол.

Кулакла, моллала
Кёб кюрешдиле,

Таб сауут алыб да
Бек сермешдиле.

Биринчи пионер
Биринчи комсомол, —
Къоркъуб къалмагъанд
Кулаккладан ол.

Акъыл-балыкъ да
Болгъунчуннга,
Сакъал мыйыкъда
Анга ургъунчуннга.

Кюрешну жылгъа
Сермешуу жолгъа
Ол кеси баргъанд
Суююб сайлагъанд.

Къыйын болса да
Тау жаш тѣлюню, —
Намыслыд борчу
Туугъан тенгимми.

Къоркъуб, буйугъуб
Биз къалмагъанбыз,
Душманны аллында
Тобукъланмагъанбыз.

Бир къауумлача
Абынмагъанбыз,

Душманнга къркъакъча
Жалынмагъанбыз.

Комсомол юйретгенча
Биз баргъанбыз,
Партия кѣргюзтген
Жолну салгъанбыз.

Халкъгъа тюзлюкден
Ажашмагъанбыз
Кишилик жолдан
Биз таймагъанбыз.

Бизни окъутхан
Устазны бирин
Мудах этмегенбиз,
Жарсытмагъанбыз.

Бизни ёсдюрген
Огъурлу ананы,
Кишилик берген
Жигит атаны.

Мудах этмегенбиз
Жерге къраратмагъанбыз,
Аланы бетлерин
Биз юялтмагъанбыз.

Аланы сыйларын
Биз сакълагъанбыз,

Аланы кыйыларын
Биз кьоруулагъанбыз.

Келлик жаш тёлую
Насыб жолларын,
Ариулаб бердик
Биз ахлулары...

Тенглерим болдула
Замансыз чалбаш,
Жыллары озмагъанд
Кеслери жабжаш.

Болмагъанд тенгими
Сабийлик жыллары,
Ойнаргъа, кюлюрге
Заманында онглары.

Кыйын болса да
Насыбды тенгимми
Жашау ызыны
Узуну, кенглиги.

1957

ЖОЛ

Мен кѣб тюрлю жолла кѣргенме,
Кѣб тюрлю жолну жүрюгенме.

Бу жоллада адам ызла кѣбдюле,
Бир-бирини ызын малтаб кетибдиле.

Мен да ол жол бламы барайым,
Огъесе башха жолгъа къарайым?

Угъай, ол жолну мен бармам,
Биреуно жолун мен алмам.

Хар адам-башха жашауду,
Жолу тамам анга ушауду.

1957

АЙ ЧЫГЪАДЫ

Экинди ууахтыда
Тауну артындан,
Ариу кыыз чыкыганча
Къарангы отоудан,
Толган ай чыгад,
Элни жарытад.
Бизни таулада
Ай жарык кече,
Не ариу болад
Кюндюздю дерча,
Таб кюн тийгенча
Къууатдан толад.

1957

КЕПЮР

Аллымдагъы кыйын кепюр
Аны юсю бла ким ётер?

Чынгыл таргъа ол салынганд
Ол кепюрге ким базынганд?

Не бек кыйын болсада ол,
Анга биреу табар да жол.

Адамны жашауунда,
Аллай кепюр болур аллында

Мени сартым, олду ёткюр, —
Табыб ётсе аллай кепюр.

Мени халкъыммы насыб жолуна
Жюрек тамырларым кепюр болсуңла

1957

ТЮШЮМДЕ

*Урушда ёлген къарындашым
Маммагъа.*

Суу бойнунда къыш бузда
Жаш хайнух айландырад,
Къатындагъы парий аз да
Таймай андан, бирге айланад.

Сабийлигим эсге тюшюб,
Жашха мен сукъландым,
Хайнух айландырыргъа келиб
Аны къатына жалладым.

Къайда кёргенме мен
Бу жашчыкъны деб къарадым,
Иги эсеме тюшюргенде,
Ишексиз аны таныдым.

Кичи къарындашым Мамма
Тохтамай къамичи урад,

Эси бурмай ол манга
Менден арыдан ары турад.

Мени кѳргенлей кѳраб
Хайнюхюн кѳойуб кѳачды,
Артха кѳарай, ышара
Кѳз туурамдан ташайды.

Бирда айамай кюрешеме
Баралмайма, чабалмайма,
Ызындан да сѳлешеме
Мамманы жеталмайма.

«Мамма! Мамма!» — деб кѳычыра,
Таза арыб кѳууулдум,
Бузну юсюнде чаба
Мен, учхалаб, жыгъылдым..

Бир кезнуде сескениб,
Юйаныб кѳарагъанымда,
Ундурукъдан мен кетиб
Турама аны аллында.

Не аламат не сейир иш
Тюш дегенинг адамгъа,
Хычыуунду кѳрген тюш
Ахлунга тансыкъ заманда.

1957

ТУУГЪАН ЖЕРИМ

Тойгъан жерден туугъан жер
татлыды.

Халкъ сёз.

1. Малкъарым

Туугъан жерим —
Жан тёммегим —
— Малкъарым,
Саагад мени
Хар тилегим,
Хар атламым.
Сени жашынг
Сени кызынг
Эсли болсун,
Жашаулары
Окбуудан
Илмудан толсун.
Кече, кюном эсимдесе
Сен мени,
Къууанама тамбланга
Мен сени.

2. Кенделен

Туугъан элим
Кенделеним,
Сабийликде
Есген элим.
Тансыкъ болуб
Кече, кюнда келеме,
Жангы юйлени
Ариуларын кереме.
Ма аллымда
Туугъан элим,
Кез туурамда
Кенделеним.
Къабхакъ башдан
Мен къарайма
Кенделени
Тансыкълайма.
Элге къараб
Кёб суйелдим
Къабхакъ башы
Тешюнде..
Сора чабдым
Суу бойнуна
Сабийлигим эсимде..
Тадгъыр ташха
Бауурумдан къапландым,
Баргъан суудан

Тогъуб, тогъуб
Мен къандым.
Эслеб суугъа
Къарасам, кюзгюдеча
Бир жаш къарайд —
Сабийлигим суудан, кёрюннгенча,
Манга ышарад.

3. Хаймаша

Хаймаша, Хаймаша
Малла жайлыгъы,
Машалла хаймаша
Кёндеден байлыгъы,
Жаб жашил арну
Кенг жайлыгъынга
Ушайды къажарды
Кюйюз жайылгъанга,
Ай жарыкъ кече
Кундушла ичинде
Эшекле окъугъан
Таууш эштиледн.
Кюнюнг хычыуун
Кеченга салкъын,
Берекетли жерге
Айтылад атынг.
Эсимдеди сабийле бла
Анда бузоу кютгеним,

Ойнай къалыб тенгле бла
Ийнеклени эмизгеним.
Бузоула чилледе
Къачсала чибицлеб,
Тайакъны ийучем
Кёнделен силдеб...
Хаймаша кёлюнде
Геммешлени жюзгени,
Жазбашы кюлдеде
Зурнукла тизилгени.

4. Ингирде колхозда

Берекетли
Кюз арты ингирде,
Туугъан элим
Айтхылыкъ Кёнделенде,
Ойнай-кюле
Жаш къауум акъырын,
Ишден келед
Къоймагъанлай лахорун.
Ийнекле да
Желинлерин кёбдюрюб,
Къайыталла отлаудан,
Бузоулагъа
Женгил-женгил
Ёкюрюб,
Чакъыралла бауладан.

Юйледе да
От этилиб башланганд,
Ожакъладан
Къалын тютюп чыгъады.
Орамлада
Хауа чиракъ жанганд,
Тынч кече да
Тау артындан ашыгъады.

5. Школум

Тёш башында
Акъ къанжал баш
Кенг школум,
Андан башлайд
Къыз бла жаш
Жашау жолун
Аталары ары жюрюб
Аналары анда окъутхан,
Сабийле да, ойнай кюлюб
Жолларын ары тутхан
Саулай элни сабийиди, —
Эртден ингир школда,
Бири ары, бири бери
Барады уллу жолда.
Ол школну кюз-артында
Кенг ачылды эшиклери,
Саулай элни барындан

Жыйылдыла сабийлери.
Кёб окъутхан чал баш устаз
Сабийлеге сабыр къарайд,
Быланы уа къайсы къаллай
Боллукъду деб ол марайд.
Бир тана кёз, биринчи партда
Тобар жашчыкъ олтурад,
Тукъум атын айтханында:
— Сени атангда мында окъугъанд
Деб ол къарт устаз
Жашчыкъгъа эслеб къарайд.
Атасыны сиркинулююн,
Ахшы окъугъанын санайд.
Узун инчге, назик кызчыкъ
Юялса да, суйюб айтханд:
— Мени атамда бу классда
Урушха дерн окъутханд.

1957

ИЙНЕК

Ингирде кьоншумму
Ийнеги кьозлагъанд,
Ёлгенди бузоуу —
Ма кьонгур ташлагъанд.

Бузоусуз кьатына
Кьоймайды, саудурмайд,
Башха бузоуну уа
Ёнгелейд, алдырмайд.

Къарт Харун бу ишге
Шагърейд эртдеден,
Ёмюрю мал бла
Таулада кетгенден.

Ол бир кьатхан, бузоу
Терини тузлагъанд,
Бир башха бузоуну
Юсюне кьаплагъанд

Ары этед, бери этед
Къарт Харун кюрешед,
Таб тамышдырыргъа да
Къонгур жибермейд...

Харун ёлген бузоуну
Терисин алгъанд,
Аны бодуркъу этиб
Бахчагъа салгъанд.

Ийнек эртден, ингир
Тохтамайын барад,
Ол бузоуу сунуб
Бодуркъуну жалайд.

Бодуркъу болса да
Ол ичинден чыккъанд,
Бирси сау болса да
Ма ол анга жалгъанд.

1957

ТАУЛУ ТИШИРЫУ

Огъурлу тиширыу,
Къууатлы тиширыу,
Сюйдюмлю тиширыу —
Таулу тиширыу!
Ишге тюшгенинде,
Ол ишлей да билед —
Эринмегенлейн,
Ишин жигер этед.
Он бармагъы ёмюрюнде
Ишлеб келгенд,
Огъурлу тиширыу,
Жашауну татыуун
Ол ишде кёргенд
Эриниуню билмеген
Таулу тиширыу!
Туугъан жерин,
Отжагъасын
Кючлер ючюн,

Жаратылгъан эди
Ол жерни юсюнде,
Сюймекликге,
Къудретге,
Нюр тегесе,
Жашаугъа ариулукъ,
Айбатлыкъ бересе.
Сюйе билген,
Кюле билген,
Тезе билген
Сен таулу тиширыу,
Огъурлу тиширыу.
Къууанса да,
Ол кюлсе да —
Алай кюлед
Къууанады,
Мутхуз кюнню
Жарыкъ этиб
Ишарады,
Жер юсюнде
Толгъан айча
Айланады.
Халал жүрек
Чомарт къол
Таулу тиширыу,
Андан узакъ болгъанды
Энди эски жол.
Замансызлайын

Энди сен къарт болмазса,
Алгъын замандача
Бушуудан толмазса.
Насыб, намыс биргесине
Туугъан кибик,
Чырай да, къууат да
Аннга дууа кибик.
Таулу тиширыу
Энди бюгюн насыблыды,
Чойунунда хазыр ханты
Татымлыды.

1957

Халкъыммы насыблы жолуна
Жангыз бир атлам къошар ючюн
Аймазма мен жаныммы, къаныммы
Ол къууанч бла сау жашар ючюн.

1957

* * *

Халкъым блад мени сууум, мени ашым,
Халкъым ючюн къурман болсун мени жаным,
Халкъым ючюн мени атам жанын бергенд
Халкъым ючюн къарындашым жашлай ёлгенд.

1957

БАТЫР ЯҚЪУБ

(Поэма)

Кенделенни жаш тѳлюсюне

Малкъарлы жашла,
Малкъарлы жашла
Сиз жигит жашла
Сиз батыр жашла.

Таза тау сууладан
Ичиб, ёсгенсиз
Қъыйынлыкъланы
Бюгюб ётгенсиз.

Аталарыгъызгъа
Ушаб келгенсиз,
Аналарыгъызгъа
Халал кёлденсиз.

Жигит батырла
Ёткюр жашласыз

Жаугъа къатыдан,
Состар ташлайсыз.

Туугъан жеригизге
Есген элигизге
Керти, айныгъансыз
Еткюр айлангансыз.

Сиз кьоркъмагъанлай,
Кёз къакъмагъанлай
Душманны кьуугъанлай
Кёб айлангансыз.

Таулу жашладан
Азмы болгъанды
Тулпар, жигитле
Уруш баргъанда.

Азмы болгъанды
Душманны къаплаб,
Кеслери ёлгенле,
Журтларын сакълаб

Иги билмейбиз
Батыр ишлерин,
Таулу жашланы
Жигитликлерин.

Жомакъладача
Айтылгъандыла,

Жокъланмагъанлай
Къалыннгандыла.

Мени, сени ючюн
Жанын бергенле,
Ууакъ сабийлерин
Ёксюз этгенле.

Дагъы да барды
Бюгюннге дери,
Белгили болмай
Сауу, ёлгени.

Тас болгъан, атлы
Болуб тургъанла,
Осуйатларын
Айталмагъанла.

Аты эскерилмей
Къалмасы бирин да,
Батырлыкъ этген
Жашлада кимни да.

Кёзден кетген'а
Кёлден кетеди,
Деб болмагъанлай,
Унутмагъанлай.

Эскере, сагъына,
Атларын айта

Туругъа керекбиз
Жигитлени биз.

Уллу кёллююк
Этебиз алагъа,
Атларын табыб,
Бермейбиз багъа...

* * *

Фашист аскерле
Елет келтириб,
Бизни жерлеге
Келдиле кириб.

Уруш барады
Хар кюнден къаты,
Болмазлыкъ кибик
Муну таза арты.

Хар кюнден жашла
Урушха баралла,
Фашист аскерни
Къырыб салалла.

Аз юйюр къалмагъанд
Ол къыйын кюнледе,
Эр киши болмайын
Тау элде — юйледе.

Къарт къатын, къарт киши
Сабийле сакълаб,
Алада не чолакъ
Не ауур акъсаб.

Уруш арытды
Халкъланы талдырды,
Дуньяда кѣб ѳксюз,
Кѣб сакъат къалдырды.

Ма ол къыйынлы
Кюнлени биринде
Алты жаш чыкъдыла
Таулу юйюрден.

Алты жигит жаш
Алты къарындаш,
Кѣзюне тюшсенг да
Уумазча, — жууаш.

Жашла уа жашмылла
Эмилик юйретген,
Къаяла кибик
Бир-бирден бѣкем.

Ата журтларын
Чыкъдыла сакъларгъа,
Душманнга душманча
Къараргъа, къабларгъа.

Азмы эди ол кюнде
Урушха баргъан,
Къалмады тау юйде
Жашы бармагъан.

Кёб къарындашла
Бир-бирни ашыргъандыла,
Асламы жашланы
Бирге атлангандыла.

Алты жанын да
Къарт Алий ашырды,
Ол жүрек жарсыуун
Тийреден жашырды:

«— Хайт дегиз, хайт дегиз
Тенглени атмагъыз,
Ёлген этсегиз да
Халкъны юялтмагъыз!

Бир кюн туугъансыз
Бир кюн ёллюксюз,
Хомух болмагъыз,
Эки дуньямы кёрлюксюз?»

Кетдиле, кетдиле
Урушха кетдиле,
Жетер жерлерине
Алтысы да жетдиле.

Ол алты тулпарны
Бирини юсюнден,
Айтайым хапарны
Керти сёзюмде.

* * *

Фашист аскери
Нальчикге жууукъ,
Келди, сюркеле
Хорларыкъ сунуб.

Жууукъ жаллады
Ёшюн урады,
Алай Нальчик
Тебмей турады.

Юч айны ичинде
Аскер да, халкъ да,
Шахарны чегине
Жибермей артал да.

Фашист аскерни
Ууатдыла, тыйдыла,
Таза да аланы
Ырбыннга жыйдыла.

Не кюн, не кече
Болмады тынчлыкъ,
Шахар сынады
Не кюч, не ачылыкъ.

Къарт да, жаш да
Аскерге болушад,
Бары да бир кибик
Душман бла урушад.

Кюндюз тобла
Кече бомбала,
Шахарны адамын
Сабыр къоймайла.

Совет адамла
Къыйынлыкъ кюнде,
Къаты болалла
Ала бютюн да.

Бир-бирни тута
Бек биледиле,
Ауурлукъланы
Тенг этедиле.

Ма аны ючюн
Аскер бла бирге,
Халкъ урушад, барад
Душманны бюгерге.

Къыйынд эсебсиз
От кюнде, ол кюнле
Адамла тилсиз —
Болгъанла, ёлгенле.

Сирена кыычырса
Адам бла бирча,
Итле да квачалла
Жер излеи кирирча.

Таза да шахарны
Алалмазлыгын,
Душман ахыр да
Билиб болмазлыгын.

Сора башлагъанд
Башхагъа тюшюб,
Кёкден ташлагъанд
Аскер тюшюрюб.

Шахар кыйыры
Къалы агъачха,
Атды жыйыны
Кече, тасхагъа.

Тасхачы десантла
Кёкден тюшелле,
Шахарны алыргъа
Ала кюрешелле.

Къайгы кёб шахарда
Болгъан къатышханд,
Жаны сау шахарны
Сакъларгъа чабышхансы.

Алты къарындашны
Кичиден кичиси,
Якъуб болгъанды
Жигитни бириси.

Ма ол кюнледе
Якъуб да мен да,
Бирге болгъанбыз
Кечеда кюн да.

Бирге баргъанбыз
Шахарны сакъларгъа,
Бирге алгъанбыз
Саутну атаргъа.

Жокъду бизни
Кечебиз, кюнюбюз,
Къоргъашин тагъылгъанча
Къысылад кёзюбюз.

Буйрукъ болгъанед
Десантны ууатыргъа,
Бизге саулайын
Аланы тутаргъа.

Бир къауум заман
Къагъыша турдукъ,
Аланы асламын
Биз къолгъа жыйдыкъ.

Танг аласы бла
Полковник бизни,
Чакъырды кесине
Онбирибизни.

— Бюгече бийагъы
Десант тюшгенди,
Шахарны аягъы
Агъачха киргенди.

Деб андан сора
Кёбге да созмай,
Юлешди жашланы
Такъыйкъа озмай.

Приказ, приказды
Женгил чачылдыкъ,
Сауутла алышыб,
Биз жолгъа чыкъдыкъ.

Жолдан мени
Къайтардыла,
Мени ючюн Якъубну
Атландырдыла.

«— Сен башха жерге
Бараса», — дедиле,
Нёгерлерим бирге
Аллыма келдиле.

Сени ючюн барсын
Лейтенант дегенде,
Якъуб арсарсыз
Ёрге суйелген эди.

Жюрегим онгсунмай,
Якъубха къарадым,
Анга мен жолсунмай,
Жюрегим таралды.

Болгъан дауурда
Болгъан къайгъыда,
Ашыгъыб, чабышыб
Тюбешдик дагъыда.

Бир-бирни кёзюне
Шошунлай къараб,
Эталмай сёзюне
Тынгылы жауаб.

Турдукъ суйелиб,
Сёз айтмай тынгылаб,
Болса да кесибиз
Бир-бирни ангылаб.

Ол сагъат артымда
Бир ачы кычырыкъ,
Чыкъды атыбызны
Айтыб, кычырыб.

Жукъудан юяниганча,
Сескениб анлаудыкъ,
Ашыгыб муштухул
Бирден айырылдыкъ.

Айырылыб кетдик,
Саламлашмагъанлай,
Къыйын кюн тенглеча
Къучакълашмагъанлай.

Бирибиз ёрге
Бирибиз эншге,
Якъуб да мен да
Кетдик сермешге.

Ол кюн бюгюнча
Кетмейди эсимден,
Кёзюмдед Якъубну
Кийими юсюнде.

Кюн бек иссиди
Августну айагъы,
Тёппеден тийеди
Кюнню тайагъы.

Алайсыз да жанабыз,
Кюйебиз кызыудан,
Не къадар ичиб да
Кетдик биз суудан. . .

Чабханлай жетдик,
Барамта агъачха,
Огъурсуз болгъанлай,
Анда десантха.

Барамта агъачда
Бир кесек къагъышдыкъ,
Душман да биз да
Бир-бирни «танышдыкъ».

Кёб айтыр кереги
Жокъду андан,
Жумушну керегин
Биз толтургъандан.

Аладан бизден да
Ачыгъан болгъанед,
Елгени ёлсе да
Къалгъанын жыйгъанек.

Эсебсиз арыб,
Борбайсыз болуб,
Къайытдыкъ тюшге
Борчну толтуруб.

Ары чаб, бери чаб,
Якъубну сурадым
Якъубдан тюз хапар
Билгенни табмадым.

Ишлери доюн
Тюйюлд деб эшитдим,
Болушлукъ кетгени
Къулагъыма чалишди.

Акъ сууну бойнунда
Мисхок агъачда
Тасхачы десант
Якъубдан къачад.

Десантны мураты
Шахаргъа кириргеди,
Киралмай къалгъанда,
Таулагъа кетергеди.

Ёлю мыллыгын
Душман атады,
Таулагъа жолун
Тутханлай тартады.

Якъубну къаууму
Жанлары сауда
Жибермей тутаргъа
Десантны таугъа.

Кюрешедиле,
Сермешедиле,
Теренден-тереннге
Ётюшедиле

Къысха болса да
Ауур къагъышыу,
Баргъанд былайда
Жан алышыу.

Бардыла ёлгенле,
Болгъанла жаралы,
Десант кюрешед
Ётерге таланы.

Таладан атласа,
Уллу агъач аллында,
Табалмаз къутулса
Адамны анда.

Десантха баям
Бу жерни таныгъан
Жолну аяйды
Таулада жашагъан.

Бизде да болгъанд
Сатлыкъ къауумла,
Аскерден къачхан
Къоркъакъ малгъунла.

Жан айау, жан сакълау
Болмады былайда,
Не ёлюу, не къаблау
Биз журтну сакълауда.

Алайды юйренчик
Бизни адамда,
Жюреги ургъанын
Къойгъунчу дуньяда.

Ол антда барады
Якъубну къаууму,
Душмандан алады
Дертимми, дауумму.

Гитче талада
Бет-бетге турушуб
Баралла ала да,
Бир-бирни къуушуб.

Ма тала бошалад
Агъачха жууукъ,
Душман къутулад
Дерча бек къоркъууд.

Къутултубмүтда
Къойдум деб Якъуб,
Алгъа секирди
Керохун чыгъарыб.

Ашыгъыб, къызыудан
Якъуб тохтамайд,
Кюрешед, кюрешед,
Кероху атылмайды,

Патрону бошалыб,
Гранатны чыгъарды,
Аны да атыб,
Кеси да жыгъылды.

Туман басханча
Тала букъуланды,
Топракъдан, къумдан
Кёрюнмей къалды.

Кёз жабылыб ачылыр
Кибик бир мардада,
Шкок тауушла да
Тохталла талада.

Тёгерек шош болду,
Агъачны чарс алды,
Жаланда арлакъда
Бир таууш чыгъады.

Терекни башында
Бир къара къузгъун,
Ачы-ачы кычырад
Бергенча къуугъун. . .

(Биринчи кесегини ахыры)

БАШЛАРЫ

Кюз-арты.	3
Таулада кюн	4
Борчлума журтума	5
Октябрь	7
Акъсакъ темирчи	10
Мудах болма	12
Жигит таулула	14
Чирик кёл	17
Атам	19
Мени жырым	22
Къамил	23
Хабиб	25
Сабийлик	27
Етюрюкден тюбю жокъ	28
Атларыгъыз унутулмазла	29
Ана	31
Урушну аты къурусун	33
Тенгиме	34
Сабийлигим	35
Устазыбызгъа	37
Малкъар	39
Сау къал	41
Узакъ жерде къуллукъ этиб	42
1957 жыл	43
Ленин	44
Жангы эл	47
Иш	51
Босагъа	53
Кёзле бла сёзле	—
Арсарлыкъ	54
Таукеллик	—

Эштигиз халкъла!	62
Шаудан	64
Малкъарлы жазыучулагъа	66
Хазыр ашха бисмилляла	71
Мени хатым	72
Тенгиме	75
Коммунизмни Аскерини солдаты	77
Кесим демей	81
Кертилик бла тюзлюк	84
Айран	90
Биринчи китабым	95
Энейланы Мухамматха	98
Егюз бла къуллукъ	104
Жашарыгъыбыз	107
Москваны ауазы	108
Тамблагъа	111
Берекет заманы	112
Байлыкъ	114
Тамбла	116
Салам баш юй	120
Жюзюк	121
Долинске	123
Осуйатым	125
Таулу жашчыкъ	127
Къытайлы	133
Бир жылда туугъанла	134
Жол	135
Ай чыгъады	136
Кѣпюр	138
Тюшюмде	—
Туугъан жерим	139
1. Малкъарым	140
2. Кѣнденен	141
3. Хаймаша	142
4. Ингирде колхозда	144
5. Школум	146
Ийнек	149
Таулу тиширью	—
Халкъыммы насыблы жолуна	—
Халкъым блад мени сууум, мени ашым	150
Батыр Якъуб (поэма)	—

БАГЪАЛЫ ОКЪУУЧУЛА!

*Бу китабны юсюнден кесигизни мура-
тыгъызны жазыб, бу адрес бла жибер-
ригизни тилейбиз: Нальчик шахар, Театр
орамы, № 6 юй. Къабарты-Малкъар ки-
таб басмасы.*

Сафар Исхакович Макитов

РОДНИК

Стихи

На балкарском языке

Редактор *К. Ш. Кулиев*

Художник *И. Г. Абрамов*

Худ. редактор *В. С. Овчинников*

Тех. редактор *Т. М. Барги*

Корректор *Х. А. Кулиев*

Сдано в набор 19/III 1958 г. Подп. к печ. 15/IV 1958 г.

Бумага 70×108¹/₃₂. Физ. п. л. 5,37+0,05 вкл.

Усл. п. л. 7,35+0,03 вкл. Уч.-изд. л. 5,93+0,02 вкл.

Тираж 500 экз. Заказ № 87. Ч00922.

Кабардино-Балкарское книжное издательство
Нальчик, Театральная, 6.

Типография им. Революции 1905 года

Министерства культуры КБАССР

Нальчик, Театральная, 6.

Цена в переплете 3 руб. 45 коп.

**КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР
КИТАБ БАСМАСЫ**

Сатыуда бардыла

Азрет Будаев. Назмула бла жырла.
167 бет. Багъасы 2 сом 95 кап.

Саид Шахмурзаев. Назмула. 227 бет.
Багъасы 2 сом 90 кап.

Салих Хочуев. Хапарла. 104 бет. Багъасы
2 сом 70 кап.

Къысха заманда
чыгъарыкъдыла

Хабиб. Жер жулдузлары.

М. Лермонтов. Бизни заманны батыры.

В. Арсеньев. Тайгада тюбешиуле.

А. Гайдар. РВС.

Дж. Свифт. Гулливер лилипутлада.